

ТОШКЕНТ

ҲАҚИҚАТИ

Вилоят ижтимоий-сиёсий газетаси

TOSHKENT HAQIQATI

1928 йил 11 декабрда асос солинган

1996 йил

25 декабрь, чершанба

№ 102 (10.877)

Эркин нархда сотилади.

ДЎСТЛИГИМИЗ МУСТАҲКАМ

**Кеча Қирғизистон Президенти Асқар Акаев
Ўзбекистонга расмий ташриф билан келди**

Тарихи, тақдири муштарак икки қўшни халқ — ўзбеклар билан қирғизлар азалдан елкадош яшаб келдилар. Ўзбекистон ҳам, Қирғизистон ҳам 1991 йилда деярли бир пайтда мустақилликни қўлга киритган эдилар. Янги ҳаёт қуришга киришган қардошларнинг ўзаро манфаатлари уйғунлашиб кетади. Шу сабабли ҳам дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантириш йўлида иккала давлат раҳбарлари барча чораларни қўришга ҳаракат қилмоқдалар. 1992 йил 29 сентябрда Тошкентда имзоланган шартнома бу муносабатлар асосини ташкил этган эди. Ҳозир Ўзбекистон билан Қирғизистон ўнлаб шартномавий-ҳуқуқий ҳужжатларга таянган ҳолда ҳар томонлама ҳамкорликни кучайтирмоқда. Шу йил ноябрига қадар мамлакатларимиз ўртасидаги маҳсулот айрибошлаш ҳажми 90,6 миллион долларни ташкил қилди. Ўзбекистон Қирғизистонга 74,6 миллион долларлик маҳсулот экспорт қилган бўлса, Қирғизистон-

дан мамлакатимизга 16 миллион долларлик маҳсулот келтирилди. Мамлакатларимиз вилоятлари ўртасида ҳам биродарлик алоқалари, шунингдек, ижодкор зиёлиларнинг ўзаро борди-келдилари анъанавий тус олмақда.

Қўшни республика раҳбарининг юртбошимиз Ислоҳ Каримов таклифига биноан мамлакатимизга қилган нав-

батдаги расмий ташрифи бу ҳамкорликни шубҳасиз янги босқичга кўтаради.

Кеча Дўрмон қароргоҳида бошланган олий даражадаги учрашувлар, Президентлар Ислоҳ Каримов билан Асқар Акаевнинг яқма-яқма суҳбатлари, делегацияларнинг кенгайтирилган таркибдаги музокара-ларни чоғида сиёсий, иқтисодий, маданий соҳалардаги алоқаларни янада ривожлантириш истиқболлари ҳақида гап борди.

Кеча Тошкентда Қирғизистон Республикаси элчихонасининг биноси тантанали равишда очилди.

Президент Асқар Акаевнинг юртимизга ташрифи бугун ниҳоясига етади.

БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ЕТТИНЧИ СЕССИЯСИНING ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг еттинчи сессияси 26 декабрь кuni соат 10 да Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Мажлислар залида очилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатлари 25 декабрь кuni соат 9 дан соат 18 га қадар ва 26 декабрь кuni соат 8 дан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Мажлислар залининг фойесида рўйхатга олинади.

Вилоят ҳокимлигида

ТИЛ — МИЛЛАТ ҒУРУРИ, НОМ — МАМЛАКАТ КЎЗҒУСИ

Вилоят ҳокими вилоятда Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақидаги Қонун»и ҳамда давлат дастурини амалга ошириш, маъмурий-ҳудудий бирликлар, аҳоли манзилгоҳлари, ташкилотлар ва бошқа топонимик объектлар номларини тартибга солишнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида қарор қабул қилди

МАЪЛУМКИ, Вазирлар Маҳкамасида шу йил 18 декабрь кuni Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақидаги Қонун»ини амалга ошириш республика комиссиясининг навбатдаги мажлисида юқоридаги масалалар чуқур муҳокама этилди. Хусусан, бу борада Тошкент вилоятидаги аҳвол таҳлил қилинди. Қонунни амалга ошириш, жойларни номлаш борасида ибратли ишлар билан биргаликда айрим камчиликларга йўл қўйилаётганлиги ҳам кўрсатиб ўтилди.

Шунинг учун ҳам вилоят ҳокимлиги мазкур масалага доир ишларни янада кучайтириш, шаҳар ва туманларда қонуннинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш, топонимик объектларнинг номларини тартибга солиш шу куннинг асосий вазифаси деб ҳисоблади. Ўн банддан иборат қарор тадбирларида зудлик билан амалга оширилиши зарур бўлган тадбирлар ўз ифодасини топди.

Хусусан, қарорда бўлим, бошқармалар, шаҳар, туман ҳокимликлари, корхона, ташкилот,

муассасаларда ўзбек тили курсларини ташкил этиш, жойлардаги идораларнинг расмий муҳрлари, иш қоғозларини давлат тилида юритилишини таъминлаш, боғча, мактаб ва бошқа ўқув муассасаларида давлат тилида ўқитишни кенгайтириш, мутахассислар тайёрлаш, кўчалар, қишлоқлар, майдонлар ва бошқа ҳудудларни тарихий нуқтаи назардан келиб чиқиб, тўғри номлаш, савдо муассасаларида барча ахборотларнинг давлат тилида бўлишини таъминлаш сингари вазифалар аниқ белгилаб қўйилди.

Шунингдек, мазкур қарорда кўрсатилган тадбирларнинг бажарилишини қатъий назорат остига олиш, ҳар ойда тил ва топонимик комиссияларнинг йиғилишларини ўтказиш алоҳида таъкидланди.

Дарҳақиқат, тил — миллат ғурури, жой номи — мамлакат кўзғусидир. Шундай экан, бу масалани эътибордан четда қолдириш мумкин эмас. Ўйлаймизки, жойлардаги мутасадди ташкилотлар, муассасалар, ҳокимликлар бу қарорнинг бажарилишига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшадилар.

ВИЛОЯТ ҲАЁТИ

ЎША КҮН — БАЙРАМ БЎЛДИ

ОҲАНГАРОН ташкил этилганлигининг 70 йиллигига бағишланган тантаналар туман аҳолисининг катта байрамига айланди. Марказга ёндош катта майдонда эрта тонгданоқ карнай-сурнай садолари янгради. Енгил тоғ шободасида мағрур хилпирётган республикамиз байроғи, турли хўжаликлар жамоалари ўрнатган шинам меҳмонхоналар, манзилгоҳлар, ўтовлар, турли савдо расталари, деҳқонлар, чорвадорлар пешона тери билан етиштирилган турфа ноз-неъматлар, маҳсулотларни харидорларга инъом этаётган дўконлар, чиройли безатилган отчопар ҳамма-ҳаммаси тантананага йиғилганлар хизматида бўлди. Айёмга бағишланган мажлисни туман ҳокими Улғубек Иброҳимов очди. У йиғилганларни бу кутлуг сана билан табриклаб, Оҳангароннинг ўтмиши, бугуни ҳамда истиқболи ҳақида маъруза қилди.

Тантана иштирокчиларини вилоят ҳокими муовини Т. Миркомиллов, меҳнат ва уруш фахрийси А. Алимов, Оҳангарон шаҳар ҳокими А. Расулов ва бошқалар самимий табрикладилар.

Шодиёнада туман фахрийлари ҳамда меҳнат илғорларига фахрий ёрликлар топширилди.

Барча оҳангаронликлар Ўзбекистон халқ артисти Ғуломжон Ёқубов, етук санъаткор Ғиёс Бойтоев, Мавлуда Асалхўжаевалар қўшиқларидан баҳраманд бўлдилар, чавандозлар беллашувини томоша қилдилар. Байрам сайли кеч оқшомгача давом этди.

Сайдвали ҲАСАНОВ.

КЎЧАТ ЭКИШ ФУРСАТИ

Оҳангарон ўрмон хўжалигида етиштирилаётган мевали ва манзарали дарахт кўчатлари нафақат вилоят, балки республика соҳибкорлари эътиборини ҳам жалб қилмоқда. Яқинда ўрмончилар Андижон вилоятига икки миллион сўмликдан зиёд дарахт кўчатлари етказиб берди.

Шу кеча-кундузда об-ҳавонинг очиклиги боғ қатор ораларига ишлов бериш, янги дарахтзорлар барпо этиш, кўкаламзор-

лаштириш ишлари учун жуда қулайдир. Энг муҳими, кузда экилган кўчат эрта баҳорда яхши ривожланади. Шуниси диққатга сазоворки, бу хайрли ташаббусни ҳам андижонликлар бошлаб беришди. Улар шаҳар ва қишлоқларни кўкаламзорлаштиришга аҳд қилди. Шу мақсадда пойтахт вилоятидаги ўрмон хўжаликларида кўчат сотиб олинмоқда.

Неъмат ДУШАЕВ,
ЎЗА мухбири.

Суратларда: Чиноз туманидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалигининг янги очилган қишлоқ шифокорлик маркази терапевти Тўхтагул Аширова (чапда); Янги йил арафасида ушбу шифо масканининг табобатчилари замонавий, қулай «Тез ёрдам» машинасига эга бўлишди.

Абдуҷалол РАҲИМОВ суратлари.

БИРИ ЧИНОЗДА, БИРИ ПАРКЕНТДА

Кuni кеча Чиноз туманидаги «Ўзбекистон» ва Паркент туманидаги «Самсарак» жамоа хўжаликлари ҳудудида янги қишлоқ шифокорлик пунктлари аҳолига хизмат кўрсата бошлади

ҚИШЛОҚ инфраструктурасини ривожлантириш, аҳолига тиббий, маданий, маиший хизмат кўрсатиш савиясини ошириш шу куннинг асосий талабидир. Шунинг маъноси билан айтиш керакки, вилоятимиз қишлоқ жойларида белгиланган дастур асосида ана шундай хизмат муассасалари тобора кўпайиб бормоқда. Ўтган шанба кuni Чиноз туманидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги ҳудудида иш бошлаган тиббий муассаса уч ойда қуриб битказилди. Уни фойдаланишга топширишда Умар Норматов бошчилигидаги 31-кўча механизациялашган қурилиш жамламаси ишчилари, «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги маъмурияти, «Чиноздон» ҳиссадорлик жамияти ҳамда «Олмазор» гишт заводи жамоаси катта ҳисса қўшди.

Эндиликда саккиз хонадан иборат бу тиббий масканда одамлар физиотерапия, тиш даволаш, жарроҳлик муолажаларини бемалол олишлари мумкин. Энг муҳими, шифохона замонавий тиббий ускуналар билан жиҳозланди.

Паркент туманидаги бир ярим мингдан ортиқ аҳоли истиқомат қиладиган Самсарак қишлоғида ишга туширилган янги шифо маскани барча қулайликларга эга.

Вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиғи Абдувоҳид Содиқов иккала янги тиббий масканга вилоят ҳокимлиги томонидан ажратилган «Дамас» русумли «тез ёрдам» машиналарини топширди.

БОР ИМКОНияТЛАРНИ КИМЛАР ЙЎҚҚА ЧИҚАРЯПТИ?

Бўка туманидаги Жамбул номли жамоа хўжалиги пахтакорлари билан қилинган суҳбатдан кейинги ўйлар

... Аввалига деҳқонлар теримни зўр ҳафсала ва уюшқоқлик билан бошладилар. Туплардаги қийғос очилган ҳосилни кўриб, ҳавасга терарди-да, киши! Бироқ ноябрь ойининг ўрталарига борганда деҳқонларнинг руҳи бирданига тушиб кетгандек эди. Бунинг боиси бор эди. Далада ҳосилнинг таги кўришиб қолганди. Режани бажаролмайдиганга ўхшаймизов! Кўпчиликда ана шундай кайфият пайдо бўла бошлади. Бу — етдим деганда йиқилишнинг ўзгинаси эмасми?! Ҳам аламли, ҳам ҳижолатли ҳолат эди.

Лекин раис Тошпўлат ака Чориев ҳали умидини узганича йўқ эди. Одамларга тушунтириш, уларни сўнгги курашга отлатириш шарт. Тўғри, режани бажариш учун зарур бўладиган 80-100 тонна пахта тўртинчи, бешинчи навга қабул қилиниши тайин. Лекин режа бажарилса шу ҳисобга хўжаликнинг ўзига қоладиган 60 фоиз пахтани тасарруф қилиш, уни сотиш ҳисобида кўриладиган зийннинг ўрнини бемалол қоплаш, катта фойда қилиш мумкин. Бу оддий ҳақиқатни ҳамма англаб етиши керак.

— Тўғри, — дейишди деҳқонлар, — нима демокчилигиниғизни тушундик, раис.

Шундай қилиб, янгидан ҳаракат, кўтарилиш бошланди. Ҳақ тўлаш ҳам янгичасига қилиб қўйилди. 100 килограмм терилган пахтага меҳнат ҳақи эвазидан арзон нархда 20 килограммдан бугдой, 20 килограммдан шол, беш килограммдан ёғ бериладиган бўлди. Бу тадбир деҳқонларда сўнгги тонналарни жамғариш учун яна ҳам астойдил қизиқиш уйғотди. Бу ўз самарасини бермасдан қолмади. Ноябрьнинг учинчи ўн кунлиги бошланиши арафасида хўжаликда режа бажарилди. 737 гектар ернинг ҳар гектаридан 27 центнердан ҳосил олинди.

— Ҳар йили илғор бўлардинглар, бу йил бироз кечикиб «қийналиб» бажардинглар. Боиси нимада? Ёки нав панд бердим?

— Сиз С-6530 навининг бироз кечкилигини айтаясизми. Йўқ, гап унда эмас, меҳнатда. Август бошларига келганда гўзадаги ҳосил нишонлари кўзга ташланиб, шаклланиб бўлади. Ана шунда деҳқон туплардаги кўсақларни санаб ҳурсанд бўлади. 12 та, 15 та, 20 та! Ҳар бир кўсақдан уч граммдан ҳосил олсак, гектаридан шунча ҳосил чиқади. Бемалол 30 центнер ва ундан ҳам ошириш мумкин. Хомчўт қилган деҳқон ўзича мамнун бўлади. Лекин бунинг учун августнинг қол-

ган кунларида ҳам қаттиқ ишлаш керак. Ахир халқимизда асад экиннинг ясат, деган гап бор. Ана шу асад ойида экинга керакли озуқасини, сувини бериш шарт. Биз эса бу шартни чала-ярим бажардик. Ҳар гектарига 500-600 килограммдан минерал ўғит солиш ўрнига аранг 200 центнердан селитра топиб бердик. Ўсимлик тўйиб озиклана олмади. Оқибатда чигити кўп

ҳам тўқ бўлмади. Биринчи терим ҳар ҳолда тарози босди-ку, лекин иккинчи, учинчи теримдаги пахта-ларнинг ғози йўқ эди.

— Айримлар ҳосилнинг камайиб кетганлигига экинга зараркунадан ҳашаротлар, шира, ўргимчаккана, кўсақ қурти тушганлигини, уларга қарши вақтида курашилмаганлигини ҳам баҳона қилишади.

Бироқ жамбулликлар, хусусан, раиснинг бу борадаги фикри бутунлай бошқача. Унинг асли мутахассислиги тупроқшунос, масалага ҳудди шу нуқтаи назардан ёндошди: бир грамм тупроқда тўрт миллионга яқин макро-микро элементлар бор. Улар тупроқни ҳаракатга келтириб туради ва ундаги ҳаётни ўсимликка ўтказиб беради. Биз эса аввалига нотўғри йўлдан бордик. Ҳа, деса, захарли дориларни ишлатиб, тупроқдаги бу тирик организмларни ўлдириб, қириб юборавердик. Бу бир. Иккинчидан, шундай пайтлар бўлганки, айна гўза парвариши даврида юқоридан текширув гуруҳи келади, далани айланади, ия, қанақаси, бу ерга ҳашарот тушибди-ку нега қарамайсизлар, зудлик билан дори сепинглар, деб қисталанг қилишади.

Биз эса буйруқни бажарамиз. Бу билан фойдадан кўра кўпроқ зийн кўрамыз. Табиатдаги фойдали ҳашаротларни била туриб кириб юборамиз. Оқибатда табиатдаги мувозанат бузилди.

— Хўжалигимизда 1986 йилдан бошлаб зараркунадан ҳашаротларга биологик усулда қарши курашишга қатъий ўтишни мақсад қи-

либ қўйдик, — дейди раис, — Бу борада бир-икки йил астойдил иш олиб бордик. Натижада дала-ларнинг ўзида кушанда ҳашаротлар кўпайиб қолди. Табиатдаги мувозанат тикланди ҳисоб. Шунинг учун ҳам биологическая хизматидан фойдаланишга деярли ҳожат қолмади.

— Машина теримининг салмоғи қандай бўлди?

— Бу ҳақда гапирмасак ҳам бўлади — дейди раис. Мавсумда 8 та пахта териш машинаси ишлади. Бор-йўғи 20 тоннадан терди. Атайин машина теримига унчалик зўр бермадик, десам ажабланманг. Бозор иқтисоди, ҳисоб-китоб билан иш юритиш бизни шунга мажбур этди. Гап шундаки, ҳалиги бизнинг машиналаримиз хизмати-

рф-ҳаражат кўп бўлади. Шунинг учун биз ҳосилни қўлда териб олишни афзал кўрдик. Ҳам сифатли бўлди, 80 фоиздан ортиғи юқори навларга сотилди.

— Ҳозирги шароитда иқлимнинг мўътадил бўлишига қафолат йўқ. Шу туфайли ҳам деҳқонлар олдига мумкин қадар эртаги ҳосил етиштириш вазифаси қўйилмоқда. Бунинг учун Андижон тажрибасини қўлланиб, пленка остида пахта етиштириш масаласини ҳам ўйлаб кўриш керак.

— Тўғри гап. Шуни ҳисобга олиб 150 гектар майдонни алоҳида тайёрлаб, пушта олиб қўйдик. Эрта баҳорда бу пушталарга уруғлик қадалади. Ана шу усулда нисбатан эртаги ҳосил етиштириш мумкин бўлади. Пленка тагида пахта экиш-

риш керак. Биз келгуси йилда «Фарғона-3» навини экамиз. Туманимиздаги Фаффор Азаматов номли жамоада икки йилдан буюв мана шу нав экилиб, яхши натижага эришилмоқда. У бошқа навларга қараганда 10-15 кун олдин пишиб етилади. Тола чиқими яхши.

Мен хўжаликда бўлганимда келгуси йилдаги режалар билан ҳам қизикдим.

— Ҳозир шунақа замонки, — дейди раис, — ҳар бир одам ишлаши керак. Биз деҳқонлар шунга ҳаракат қилаёмиз. Лекин 1994—1995 йилларда топширган пахтамиз ҳисобига тўланадиган тола ҳақларини ҳалигача ололмаётганлигимиз одамга алам қилади. Мана, бу йил ҳам режани бажардик. 60 фоиз пахтани ўзимиз тасарруф қиламиз. Қани, бу галги тасарруф қандай бўларкин? Ҳар ҳолда меҳнатимизга олинандиган ҳақларимизни тезроқ тўлаш керак. Шунда деҳқонларимизнинг турмуши яна ҳам яхши, ишлари яна ҳам унумли ва баракали бўларди.

Бу ҳақда Бухоро вилояти кенгашида гапирилди

ни ўтаб бўлган. Йиртиқ чопонни ямаганингиз билан яна нарироққа бориб йиртилаверади. Демокчи-манки, хоҳлайсизми, хоҳламайсизми, бизда машина теримида са-

ни ҳам ҳисоб-китоб қиляпмиз.

— Яна ўша навни экасизларми?

— Йўқ. Нав ҳар қанча яхши ва ҳосилдор бўлгани билан барибир уни уч-тўрт йилда алмаштириб ту-

ХУЛОСА ЎРНИДА. Деҳқоннинг ўз эътирозлари, ҳақли талабларини ўзини босиб олиб, қизишмасдан, сиполик билан айтаётганлигини кўриб ўйла-ниб қоласан киши. Ахир 1994-1995 йилларда деҳқонлардан олинган пахта, унинг толаси аллақачон сотилиб, эгасини топгандир. Қайта ишланиб, матоларга айланиб, ундан ўртада турган воситачилар, қайта ишловчилар қанчадан-қанча фойда кўришгандир. Энди ҳақли савол туғилади. Нега бу пул деҳқоннинг қўлига келиб тегмапти. Ростига кўчадиган бўлсак, бу биргина мазкур хўжаликда-гина эмас, вилоятдаги кўпчилик хўжаликларга хос муаммо, дарддир. Ҳаммамиз кўриб-билиб турган оддий ҳақиқатдир.

Президентимиз Ислам Каримов Ўзбекистон Республикаси Конституцияси кунига бағишланган тантанали йиғилишда сўзлаган нутқида инсон манфаатлари тўғрисида фикр юритиб, хўш, фаровон турмуш шароитларини яратиш учун бизда имкон борми? Фаровон яшаётган халқлардан бизнинг қаеримиз кам, деган масалани ўртага қўйдилар, бу саволга жавобан қатъий қилиб «ха, имкон бор» деб айтдилар.

Ҳукуматимиз-ку, ҳар бир жамоада, қорхона, ташкилотда бў имкониятларни рўёбга чиқариш учун ўзининг қўлидан келган барча ишларни қилмоқда, деҳқоннинг, ишчининг, бойлик яратувчининг, хуллас, ҳар бир касб эгасининг ишини енгиллаштириш, мушкултини осон қилиш, муаммоларни ҳал этишни тезлаштиришга ёрдам берадиган қарорлар, фармонлар чиқармоқда. Хўш, уларнинг ижроси қандай бўлаёттир. Хўжалик раҳбарлари, туман ҳокимлари бор имкониятдан қандай фойдаланмоқдалар? Беш қўл баробар эмас, албатта. Кўпгина хўжалик раҳбарлари ҳозирги бозор иқтисоди шароитида қуйиб-ёниб ишлаб, халқ тўғрисида, эл-юрт тўғрисида ғамхўрлик қилиш учун ҳамма чораларни кўрмоқдалар. Мавжуд имкониятлардан оқилона фойдаланмоқдалар. Бу ўринда мазкур хўжаликнинг ишлари ибратлидир. Гап унинг галлачиликдаги тажрибаси ҳақида борапти. Сир эмас, айрим хўжалик раҳбарлари айна экиш пайтида уруғлик тополмай зир юғрадилар. Хатто ҳар қилосини 35-40 сўмдан сотиб олиб, тўғри келган уруғликни экишга мажбур бўладилар. Оқибатда кутилган ҳосилни ололмайдилар. Бу хўжаликда эса уруғлик масаласини ўзлари ҳал қилишган. Бу йил улар 285 гектар ернинг ҳар гектаридан «унумли» бугдой навидан салкам 40 центнердан ҳосил олишди. Бу тажрибанинг моҳияти шундаки, хўжаликда тўрт йилдан буюв уруғликни ўзлари тайёрлайдилар. Ҳар

йили 30-40 гектар майдондаги галла уруғлик учун махсус ажратиб қўйилади, алоҳида парвар-иш қилинади. Ҳосил саранжомлаб олиниб, уруғ-лик учун сақлаб қўйилади. Тадбиркорлик билан иш юритаётган бундай хўжаликлар вилоятимизда озмунча эмас.

Юқорида деҳқон тола ҳақининг бир қисмини вақтида ололмапти, дедик. Бунинг учун айбонинг бир қисми ҳокимлар елкасига келиб тушмайдими? Ахир ҳокимларга кўп нарса боғлиқ-ку. Уларга катта ҳуқуқлар берилган-ку. Афсуски, айрим ҳокимликлар ўз ҳуқуқларидан тўла фойдаланмоқдалар деб айтолмаймиз. Агар улардан деҳқон нега ўз вақтида ҳақини тўла ололмапти, деб сўрасангиз елка қисмида. Нима қилайлик, банкда пул йўқ, бу кўпчиликка келган тўй, бошқа жойларда, вилоятларда ҳам ахвол шу-ку дейишади. Хўш, шундай экан, нега ҳокимлар бу ахволга кўникишлари, муаммоларни барибир юқори ҳал қилиб бериши керак, деб қуттишлари керак?! Нега улар тегишли ташкилотлар, мутасаддилар, банкирлар олдига масалани кўндаланг қўймайдилар? Ахир, астойдил ҳаракат қилинса, текширилса, ўша толаларни ким олганлиги, қачон қимларга пуллар келиб тушганлиги ва бу пуллар қимларга берилганлиги, нималарга сарф қилинганлиги маълум бўлади-ку. Лекин бунинг учун жон қойитиш, елиб-югуриш, оромдан, керак бўлса ўз манфаатидан кечиш керак-да.

Ахир Президентимиз Бухоро вилояти Кенгаши сессиясида сўзлаган нутқида раҳбарнинг нуфузи, бурчи, масъулияти ҳақида гапириб «Ўз фикрига эга бўлганлар, дунёқараш кенг, ўз фикрини ҳимоя қилишга қодир бўлганлар, энг муҳими, жамоат манфаатларини ўзининг шахсий манфаатидан устун қўядиганлар, қатъиятли, ориятли, ташкилотчи, эл-юрт дардини юрагидан ўтказадиган мард инсонларнинг замони келди» деб бежиз айтмадилар!

Ҳар бир нарсанинг чеки чегараси бўлади. Нега бу ҳақда мутасаддилар ўйламайдилар? Нега жумбоқни ҳал этиш йўллари топилмапти? Деҳқон бугунги қиладиган меҳнатига, эртага шунча даромад олишим тайин, деб қачон қатъий ишон билан яшайди. Бунинг учун бизда ҳамма имконият бор-ку. Кимлар бу имкониятларни йўққа чиқаряпти. Мутасаддилар бу саволга очик-ойдин жавоб бера оладиларми?

Носир РИХСИЕВ.

ХОРИЖАМАН ХАВАРАЛАР

ҚИСКА САТРАЛДАРДА

• ЧЕЧЕН жанговар кўмондонларидан бири Салмон Радиев «Генерал Дудаев ҳаёт» дея Курьон билан қасам ичмоқда. Унинг айтишича, Дудаевни шу йил 21 апрелида «ўлдиришган» бўлса ҳам, 5 июль кун Оврупа мамлакатларидан бирида у билан кўришган эмиш.

• ЕР ЮЗИДАГИ энг ёш аскар Камбоджа «қизил кхмерлари» отрядининг 5 ёшли автоматчиси ҳисобланади. Туркия Курдистонида жанг қилаётганлар орасида 7 ёшли болалар ҳам учраб турибди. «Аргументи и факти» ҳафталигининг ёзишича, бу йил курулли тўқнашувларда жами 18 ёшга тўлмаган 250 мингдан ортиқ ўсмир иштирок этган.

• САЛ кам икки ҳафта давом этган уринишлардан кейин америкалик ва япониялик мутахассислар АҚШ ҳарбий самолёти Окинава ороли яқинида уммонга ташлаб юборган авиация бомбасини топдилар. Учувчилар самолётнинг нисозлигидан чўчиб, бахтсизлик содир бўлмаслигининг олдини олиш мақсадида 450 килограммлик бомбани уммон сувларига ташлаб юборишга мажбур бўлган эдилар.

БИТИМГА ИМЗО ЧЕКИЛДИ

Тожикистон президенти Имомали Раҳмоновнинг муҳолифчи кучлар етакчиси Саид Абдулло Нурий билан кун кеча Москвада бўлган учрашуви муваффақиятли аяқланди. БМТ вакили воситачилигида ўтган учрашувда Тожикистондаги вазиятни яхшилаш йўлида умидбахш қадамлар қўйилди, дейиш мумкин. Имомали Раҳмонов билан Саид Абдулло Нурий мамлакат миллий ярашув комиссиясининг асосий вазифалари ва ваколатлари ҳақидаги протокол ҳамда илгари тасдиқланган бошқа ҳужжатларни имзоладилар. Томонлар асир олинганларни айир-бошлашга келишиб олдилар.

ТАИЛАНД СУНЬИЙ ЙЎЛДОШ УЧИРМОҚЧИ

Ташланд яқин вақт ичида ўзининг Ер сунъий йўлдошини учирадиганга ўхшайди. Мамлакат янги ҳукумати ҳарбий мақсадлардаги бундай йўлдошнинг фазога чиқариш учун кетадиган ҳаражатларни қоплашга маълум қилди. Бош вазир Чавалит Йонгчайот мазкур сунъий йўлдош ҳақидаги зарурий ҳужжатларни зудлик билан муҳофаза бўйича ҳукумат кенгаши мажлисига тақдим этишни топширди.

(Оммавий ахборот воситалари хабарлари асосида тайёрланди).

ҒОЛИБЛАРГА МУКОФОТЛАР

Бирлашган Араб Амирликларида ўтказилган XI Осиё Кубоги мусобақаларида ғолиб чиққан футболчилар катта мукофотларга сазовор бўлмоқда. Чунотчи, ярим финалда Кувайт жамоасини мағлуб қилган БАА футболчиси ўйинда энг сўнгги тўп муаллифи бўлгани учун қиймати 20 минг АҚШ долларига тенг бриллиант кўзли узук билан тақдирланди. Ғолиб Саудия Арабистони ўйинчиларининг ҳаммаси кўпдан-кўп совғалар олмоқда. Уларнинг ҳар бирига, шунингдек, «Мерседес» автомобили ва 30 минг АҚШ доллари миқдорида мукофот пули ҳам берилди.

СОФ ҲАВО, ТИНИҚ СУВ, ТОЗА ТУПРОҚ, УЧУН!

ТАБИАТДОН

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ТАБИАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ҚЎМИТАСИ САҲИФАСИ

Ҳеч қандай муболагасиз айтиш мумкинки, ўтиб бораётган 1996 йил, шубҳасиз, ёш мустақил мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида жуда катта ижобий ўзгаришлар йили бўлди. Ўзбекистонимизнинг жаҳон ҳамжамияти олдидаги обрў-эътибори кун сайин ортиб, у ўзининг буюк келажаги сари шахдам қадамлар билан одимлаб бормоқда.

Касбим эколог бўлгани учун ҳам мен одамлар кайфиятига аҳамият бериб келаман, чунки, жамиятдаги, қолаверса, табиатдаги барча ижобий ўзгаришлар кишиларнинг руҳиятига боғлиқ. Кўча-кўйдаги, бозорлардаги ҳамда тўй-ю томошалардаги одамларнинг гулгун чехраларига завқ-шавқ билан қарайман.

Мен ҳар гал МДХ давлатларидан, шунингдек, олис хорижий мамлакатлардан юртимизга ташриф буюраётган барча давлат ва ҳукумат бошлиқлари ҳамда бошқа жамоат арбобларининг Ўзбекистон ҳақидаги таассуротларини диққат билан тинглаб, кузатиб бораман. Уларнинг аксарияти юртимизни жаннатмакон ўлка деб аташади. Бу бежиз эмас, албатта, чунки, ўлкамизнинг ранг-баранг гўзал табиати, шўх-ўйноқи дарё-сойлари, ям-яшил либосга бурканган қир-адирлари, осмон билан туташиб кетган баланд тоғлари, жануб қушидан бол тўплаган шириндан-шакар мевалар, поёнсиз пахтазорлари, мовий денгиз тўл-

жалиги Фанлари академиясининг академиги Султон Нурматович Алимуҳамедов раҳбарлик қилмоқда.

Яқинда кенгаш аъзолари ўзларининг навбатдаги мажлисларида энг долзарб масалалардан бири — Тошкент вилоятида 1997 йилда ва ундан кейинги йилларда гўза, сабзавот ва бошқа экинларнинг зараркунандаларига қарши биологик кураш усулини кучайтириб, қишлоқлардаги экологик вазиятни соғломлаштириш масаласини муҳофаза қилишди.

Ушбу масалани кўриб чиқишдан олдин илмий-жамоатчилик Кенгаши аъзолари гуруҳларга бўлиниб, вилоятимизнинг кўпгина хўжаликлариди бўлиб, у ердаги аҳволни атрофича ўрганишди. Кенгаш мажлисига тақдим этилган маълумотномада қайд этилишича, вилоят қишлоқ хўжалигида ўтган йиллар давомида гўза ва бошқа экинларнинг хавфли зараркунандаларга қарши биологик курашни қўллашда, табиатдаги фойдали ҳашарот ва

МАСЪУЛИЯТИМИЗ ЯНАДА ОШАДИ

қинидек чайқалиб турган галлазорлари кўпдан бери барчани ўзига ром қилиб келган.

Дарҳақиқат, она диёримиз табиати нақадар чиройли, унинг тўрт фасли ҳам бир-биридан гўзалдир. Бироқ, биз шу гўзалликнинг қадрига етаяпмизми, бизга табиат инъом қилган бойликлардан оқилона фойдаланяпмизми, — деган ҳақли савол туғилди. Минг афсуслар бўлсинки, ҳали ҳам табиат мўъжизаларига бепарволарча қарайдиганлар топилади.

Ҳа, инсон табиатнинг бир бўлагидир. У атроф муҳитни авайлаши, эҳтиёткорона муносабатда бўлиши керак.

Жорий йил давомида бизнинг Тошкент вилояти табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ва унинг жойлардаги тизимлари атроф муҳитни муҳофаза қилишда, ўлкамизнинг табиий бойликларини асраб-авайлаш, унга зарар келтирувчиларга нисбатан қатъий чоралар кўришда кўпгина ижобий ишларни амалга оширдилар. Чунончи, ҳаво муҳитига чиқарилаётган заҳарли моддалар, ичимлик сувларини корхона ва хўжаликлар томонидан ифлослантириш, қишлоқ хўжалигида заҳарли кимёвий моддаларни қўллашнинг кескин камайишига эришилди, овчилик жамиятларидаги хўжасизликларга нисбатан қатъий чоралар кўрилди.

Бундай хайрли ишларни амалга оширишда шаҳар ва туманлардаги фахрийлар уюшмалари, маҳалла фаоллари, мактабларнинг педагогик жамоалари ва ўқувчи ёшлар, шунингдек, жамоатчи экологларимиз бизга яқиндан ёрдам беришяпти. Айниқса, қўмитамиз қошидаги илмий-жамоатчи Кенгашнинг фаолиятига катта ҳурмат билан қараймиз. Кенгашга Республикаимизнинг кўзга кўринган олимларидан бири, Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хў-

бошқа жониворларни сақлаб қолиб, улардан ҳам омилкорлик билан фойдаланишда бой тажриба тўпланди.

Аммо, кейинги йилларда туман ҳокимликлари, хўжалик раҳбарлари, вилоят ва туман ўсимликларни ҳимоя қилиш станцияларининг турли хил сабабларни рўқас қилиб, бу муҳим соҳага аҳамият бермай, сусткашликка йўл қўйганликлари сабабли биофабрикаларнинг маҳсулоти 50 ва ундан ортиқ фоизга камайиб, биоматериалларнинг сифати пасайиб кетди.

Қўмитамиз ходимлари хизмат юзасидан вилоятимизнинг кўпгина хўжаликлариди бўлган ларида деҳқонларимиз далаларда, иссиқхоналарда, фуқаролар томорқаларида гўза, галла, сабзавот, полиз, картошка, мевали дарахтларда, узум тоқларида ва бошқа экинларда илдиз қурти, кўсак қурти, олма қурти, ширалар, ўргимчак кана, занг канаси, колорадо қўнғизи, оқ-қанот каби зарарли ҳашоратлар, вилт, уншудринг, парша, сабзавот экинларида бактериял, вирусли ва бошқа касалликлар кўпайиб, хўжаликларга катта иқтисодий зарар келтираётганлигидан шикоят қилиб, бу борада ёрдам сўрадилар.

Жорий йилда ишларимиз чакки бўлмади. Бироқ, эришган ютуқларимиз бизни асло қаноатлантирмайди, аксинча, биз ўз фаолиятимизга танқидий нуқтаи назардан қарашимиз лозим. Бизнинг асосий мақсадимиз ҳукуматимизнинг биз экологларга берган ҳуқуқ ва имтиёзларидан тўла фойдаланиб, давлат ҳокимиятининг бевосита қўллаб-қувватлаши асосида, кенг жамоатчилик билан биргаликда она табиатимизни бутун гўзаллигича асраб-авайлаб, келажак авлодларимизга етказиш йўлида хормай-толмай меҳнат қилишдир.

Мен имкониятдан фойдаланиб, Тошкент вилояти табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ва унинг жойлардаги тизимларида сидқидилдан меҳнат қилаётган ходимларимизни, жамоатчи ва ҳаваскор экологларни кириб келаётган Янги йил билан чин дилдан муборакбод этаман. Уларга Янги йилда сийҳат-саломатлик, тинчлик-омонлик, оилавий бахт-саодат тилаб, мустақил мамлакатимизнинг равнақи йўлида олиб бораётган хайрли ишларида катта муваффақиятлар тилайман. Янги — 1997 йил барчамизнинг ҳаётимизда катта ижобий ўзгаришлар йили бўлсин!

Турғун ЭРГАШЕВ,

Тошкент вилояти табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси раиси.

ЎРГАНСАНГИЗ НАФИ ТЕГАДИ

ДАРОМАД МАНБАИ БЎЛИБ ҚОЛДИ

ВИЛОЯТИМИЗ ҳудудида қанчадан-қанча ер майдонлари ишлаб чиқариш чиқиндилари, ахлат ва суприндилар билан банд бўлиб ётипти. Бундай жойлар борган сари кўпайиб бормоқда. Чунки, ҳар йили юз минглаб тонна янги чиқиндилар ҳосил бўлмоқда. Уларнинг аксарият кўпчилиги фойдаланилмай табиатга зарар келтирмоқда. Лекин, янгийўлликлар бундай аҳвол билан муро-сасоз бўлмаптилар. Улар чиқинди ва суприндилардан фойдаланиш йўллари кидиришяпти. Бунинг учун куч-гайрат ва маблағни аяшмаяпти. Шу тўғриси ҳам бу хайрли, энг муҳими, фойдали ишда муайян ютуқларга эришмоқдалар.

Янгийўл шаҳар ахлатхонасида калифорния чувалчанглари етиштириш йўлга қўйилганидан кўпчилик хабардор. Бу жониворлар органик чиқиндиларда тез кўпаймоқда ва улар биологик соф ўғитлар олишга хизмат қилмоқда. Бундай ўғитлар юксак самардорлиги билан ажралиб туради. Бу иш яхшигина даромад ҳам келтирмоқда, шу билан шуғулланаётган кичик корхонанинг мижозлари, буюртмачилари кўпайиб бормоқда.

Янгийўл шаҳри ва тумани рўзгор ва ишлаб чиқариш чиқиндиларини узоқ вақтдан бери шаҳардан ўттиз километр узоқликдаги Қозғоғистон «Жузумлик» давлат хўжалиги ҳудудига ташиб боришарди. Бу узоқ бўлиб, харажатлари ҳам кўп эди. Шунинг учун ахлатхонани вилоятимиз ҳудудида ташкил этиш зарурати туғилди. Шаҳар ва туман ҳудудларида ўз-ўзидан пайдо бўлган ахлатхоналарни шу йўл билан бартараф этиш мумкин эди.

Минтақавий табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси экологлари янги ахлатхона учун жой танлашга киришдилар. Бунинг учун гишт заводининг тупроғи қазиб олинган эски карьерини маъқул деб топдилар. Бу таклифни шаҳар ҳокимлиги ҳам маъқуллади. Айни вақтда ахлатхонанинг масъул эгасини тайинлаш масаласи ҳам ҳал қилинди. Шу вазифа «Ижодкор» жамоа корхонаси (гишт заводи) раҳбари тадбиркор Ўткир Маҳмудов зиммасига юклатилди. Унга битта муҳим шарт қўйилди — чиқиндиларни қайта ишлаш технологиясини жорий этиш талаб этилди. Айниқса, чиқиндиларда пластмасса, полиэтилен парчаларини ажратиш ва «Труд» кичик корхонасига етказиб беришга алоҳида эътибор бериш зарурлиги уқтирилди. Бу топшириқлар муваффақиятли бажариляпти. Айни вақтда металл парчалари ҳам тўпланиб металлломга, қорғозлар мебель фабрикасига топшириляпти. Ҳозиргача етти тоннадан ортиқ қора металл тўпланиб, белгиланган жойга юборилди. Бошқа чиқиндилардан ҳам ўнлаб тонна ҳажмида йиғилди ва буюртмачиларга етказиб берилди.

Ахлатхонада санитария ва табиатни муҳофаза қилиш меёрларига қатъиян амал қилинаётганлигини ҳам қайд қилиш лозим. Ахлатлар уюмларининг усти очик

қолдирилмайди. Хом ашё сифатида фойдаланиш мумкин бўлган чиқиндилар ажратиб олинганидан кейин ахлатлар усти текисланиб, ўн сантиметр қалинликдаги тупроқ ётқизилади. Бу эса санитария ва табиатни муҳофаза қилиш меёрларига тўла жавоб бермоқда.

Бу карьер ахлат билан тўлганидан кейин устига белгиланган қалинликдаги тупроқ қатлами ётқизилгач бу ерда бемалол боғ барпо этса бўлади. Бу иш ҳам «Ижодкор» директори зиммасига юклатилди. У жамоа билан маслаҳатлашиб, шу ерда корхонанинг қишлоқ хўжалик участкасини ташкил этишни режалаштирди. Кейинчалик бу ахлатхонада турли-туман қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштирадиган бўлади. Шаҳар ҳокимлигининг қарори билан бу жойдан фойдаланганлик учун ер солиғи олинмайдиган бўлди.

Янгийўлликларнинг яна бир ибратли ишини қайд қилиш лозим. Куз келиши билан боғ-роғлари, дарахтзорлари кўкаламзорлари кўп бўлган шаҳар кўчалари, туман қишлоқларида ҳазонрезгилик ҳукм суради. Ҳазон шу вақтгача деярли фойдаланилмас эди. Ҳафсала қилинса ташиб кетилар ёки ёқиб, атроф-муҳит ифлос қилинарди. Экологлар ва Янгийўл мебель корхонаси жамоасининг ташаббуслари билан бу муаммо ҳам ижобий ҳал қилинди. Корхонада ҳазонни тахта-қипиқ плиталари ишлаб чиқариш учун хом ашё сифатида фойдаланиш йўлга қўйилди. Ундан тайёрланган плиталарнинг намуналари мутахассислар ҳукмига ҳавола этилганда яхши баҳо олди. Мебелсозлар ишлаб чиққан бу янги технология тўла жорий қилинса исроф бўлаётган ҳазон ҳам қимматли бинокорлик хом ашёси сифатида фойдаланилади. Бу эса табиатимизни муҳофаза қилиш ишига кўшилган яна бир ҳисса бўлади. Бу фақат ҳар томонлама наф келтиради.

Қисқаси, янгийўлликларнинг атроф-муҳит мусоффолигини таъминлаш, табиий ресурслардан аниқ мақсадни кўзлаб фойдаланиш соҳасида эришган ютуқлари, тўплаган тажрибаси намуна бўларли даражададир. Уни ўрганиб, ўз шаҳри, тумани, корхона, хўжалигида жорий қилганлар, ўрганганлар фақат фойда кўрадилар. Бу эса жуда муҳимдир.

Чара ПЕРЕПЕЛИЦИНА.

Ташвишли хабарлар

ТАНБЕҲ БЕРИЛДИ

ОЛМАЛИҚ кон-металлургия комбинатининг тракторлар саройи каттагина худудни эгаллаган. Унда ўнлаб турли русумдаги тракторлар, скреперлар, бульдозерлар сақланади, уларни жорий таъмирлаш ишлари амалга оширилади. У атроф-муҳитни ифлослантирувчи манба ҳам ҳисобланади. Айниқса, ерга тўкилган ёнилғи-мойлаш материаллари доғ бўлиб ётади. Албатта, бунга йўл қўймаслик керак.

Лекин, сарой раҳбарлари доим ҳам бу муҳим тадбирга лозим даражада эътибор бермайдилар. Саройнинг қиш фаслида ишлашга тайёргарлигини текширган олмалиқлик экологлар нохуш ҳолатлар устидан чиқишди. Бу ердаги энг муҳим иншоотлардан бири — оқава ва ёмғир сувлари тиндириладиган ҳовузлар янги мавсумга тайёрланмаган. Нефть чиқиндиларини тутиб қолувчи иншоотга ҳам қўл урилмаган. Ваҳоланки, сарой раҳбарлари юқоридаги иншоотларни қиш мавсумида ишлатишга тахт қилиб қўймаслик табиатга катта зарар келтиришини яхши биладилар. Уларнинг бефарқлиги туфайли юзага келган бу ҳолат учун танбех олдилар.

Комбинатнинг саноат-техника бутлаш бошқармасининг компрессор бўлимида эса сувдан ўринсиз фойдаланиш ҳолларига йўл қўйилганлиги маълум бўлди. Бу ерда сувни айлантириб ишлатиш тизими ҳамон барпо этилмаган. Шартли тоза сув канализация тармоғига оқизиб юборилади. Экологлар бошқарма раҳбариятига шартли тоза сувни оқизиб юбормасдан, ундан қайта фойдаланиш масаласини ҳал қилишни тавсия этди. Акс ҳолда кескинроқ чора қўрилади.

М. СОБИРОВ.

ЧАЛА ИШ ОҚИБАТИ...

«ТОШТРАНСНЕФТМАҲСУЛОТЛАРИ» корхонаси Чирчиқ дарёсининг соҳилига яқин қайир ерларда жойлашган. У нефть маҳсулотларини сақлаш ва буюртмачиларга жўнатиш билан шуғулланади. Қайир ерлар дарё соҳилида бўлганлиги учун ер-ости сувлари юзага яқин.

Корхонада асосий қувур тармоқлари 1992 йилгача ер остида эди. Шу сабабли уларнинг кўплари занглаб, яроқсиз ҳолга келиб қолганлиги учун нефть маҳсулотларининг оқиб кетиши юз бера бошлади. Бундай ҳолатни бартараф этиш учун қувур тармоқларини ер устига чиқаришга киришилди. Ҳозирги вақтга келиб қувурларнинг 90 фоизи шундай ҳолатда. Бироқ, илгари оқиб кетган нефть маҳсулотлари айланма дренаж каналида ҳамон пайдо бўлмоқда.

Сувларни тозалаш учун тиндиргичлар қурилган, лекин, улар жуда оддий, яхши тозаламайди. Нефть маҳсулотлари тўпланиши эҳтимол тутилган жойда қудуқлар қазилди.

Бироқ, қурилган чоралар сувнинг тўла тозаланишини таъминлай олмаяпти. Шубҳасиз, корхонада таркиб топган бундай экологик аҳволни жамоа ўз кучи билан ҳал қила олмайди. Уни бартараф этиш учун олимлар, илмий-тадқиқот институтлари билан ҳамкорлик қилиш лозим. Экологлар корхона маъмуриятига шундай топшириқ бердилар. Акс ҳолда чала қилинган иш янада каттароқ ташвиш келтириши мумкин.

Даврон АХМЕДОВ.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ

Кейинги йилларда биогумус ишлаб чиқаришда Калифорния қизил чувалчангидан фойдаланиш яхши самара бераётганлиги ҳақида кўп эшитяпмиз. Иложи бўлса, шу чувалчанг, унинг хусусиятлари, ундан қандай қилиб биогумус олинаётгани ҳақида маълумот берсангиз.

Хурмат билан Абдулла САФАРОВ.
Паркент тумани.

ЕР МАЛҲАМИ

Кишлоқ хўжалигида экинларга ишлов беришда кимёвий воситаларга эътиборни кучайиши оқибатида тупроқнинг унумли қатлами — биогумус ниҳоятда камайиб кетди. Оқибатда ҳосилдорлик ҳам пасайди. Бу ҳозирги вақтда катта ташвиш туғдирмоқда. Шу туфайли ҳам олимлар ва мутахассислар тупроқ таркибида биогумусни кўпайтиришнинг йўллари кидиришга киришдилар.

Тупроқшунос олимларнинг фикрича, йўқотилган унумдорлик омили бўлган гумус миқдорини тиклаш учун тўғри йўлга қўйилган дехқончиликни камида бир неча ўн йил юритиш зарур бўлади. Лекин, табиий бўҳронларни изга соладиган мўъжизавий тадбирлар ҳам мавжуд эканки, уларни ўз вақтида илғаб олиш ва амалиётга тадбиқ этиш шу кунгача йўл қўйилган лоқайдлик касаллигига малҳам бўларкан. Бу кишлоқ хўжалиги ўта ривожланган йирик давлатларда 1980 йилдан буён кенг қўлланилаёт-

ган биогумус ишлаб чиқариш усулидир.

Ушбу машҳур ва мақбул бўлган тадбир шундан иборатки, тупроқ таркиби учун ниҳоятда зарур бўлган лекин, ҳозирда қирилиб кетган фойдали энтомофаг митти жониворлар ва чувалчангларни сунъий шароитда боқиб, уларнинг ҳар хил кишлоқ хўжалиги чиқиндиларини қайта ишлаб, ҳазм қилиши эвазига биогумус (жонли ўғит) етиштиришдир. Уларни кишлоқ хўжалик экинлари парваришида қўллаш туфайли маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, энг асосийси ҳолати бузилган тупроқ таркибини рисоладагидек тиклаш мумкинлигидир.

Калифорния қизил чувалчангари деб ном олган ушбу чувалчангларни боқиб, кўпайтириш билан биогумус ишлаб чиқариш вилоятимизда бошлаб юборилганига анча бўлди. Эндиликда бу тажриба республикамизнинг бошқа вилоятларига ҳам тарқалмоқда.

Калифорния қизил чувалчанглари гибридини танлаш йўли би-

Тошкент туманидаги 13-мактабнинг география ўқитувчиси Ғофур Исҳоқов раҳбарлик қилаётган ёш экологлар тўғраги аъзолари шу кунларда мактаб иссиқхонасида парвариш қилишни ўрганишяпти. Суратда: ўқитувчи Ғ. Исҳоқов тўғраги аъзолари билан амалий машғулоти ўтказмоқда.

Равил АЛЪБЕКОВ олган сурат.

СУВ ИШЛАТМАЙ...

«ФАЛЛАҚУДУҚ» жамоа саноат мажмуи хўжалиги корхонаси атроф-муҳитни ифлос қилувчи йирик манбалардан бири ҳисобланади. Узоқ йиллар давомида бу ерда экологик аҳволни яхшилашга қаратилган ишлар деярли олиб борилмас эди. Шунинг учун газетамизнинг «Табиат ва инсон» саҳифасида берилган қатор мақола-хабарларда бундай лоқайдлик бир неча бор танқид қилинган.

Ниҳоят бу ерда экологик аҳволни яхшилашга қаратилган чора-тадбирларни амалга ошириш ишларига эътибор берилди. Корхона директори М. Ч. Алиев бу ҳақда шундай дейди:

— Ҳақиқатан ҳам, корхонамиз атроф-муҳитни кўп даражада ифлослантирар эди. У илгари барпо этилган. Корхона ишга туширилавергану, лекин, тозалаш иншоотлари қурилмай қолаверган. Чунки, бунга қолдиқ принципи асосида муносабатда бўлинган. Оқибатда хўжалигимиздан чиққан оқавалар яхши тозаланмасдан сув манбаларига оқизиб юборилаверган. Бундай аҳвол ҳақли равишда танқидларга учради.

Лекин, бозор иқтисодиётига ўтиш даврида юз берган қийинчиликлар бу соҳадаги ишларни жонлантириш учун имкон бермади. Маблағ етишмади. Эскидан мерос бўлиб қолган ўзибўларчиликнинг барҳам топиши қийин кўчди.

Бу йилдан бошлаб мавжуд имкониятлар ишга солиниб, корхонада айрим экологик тадбирлар амалга оширилди. Натижада гўнг аралашган оқаваларни оқизиш анча камайди. Корхонанинг эски қўргонидаги чўчка фермаси иши тўхтатиб қўйилди. Қолган 600 бош чўчка наслчилик фермасига кўчирилди. Гўнгни қуруқ тозалаш усули жорий қилинди. Илгари у сув билан ювилар ва бу ифлос оқаваларнинг кўпайишига олиб келарди. Гўнгни тозалашнинг янги усулини жорий қилиш ҳар томонлама тежамли бўлмоқда. Бу усул тўла жорий қилиниши билан оқаваларни тозалаш иншоотларига ҳам эҳтиёж қолмайди. Бу ҳам анчагина маблағни тежашга олиб келади.

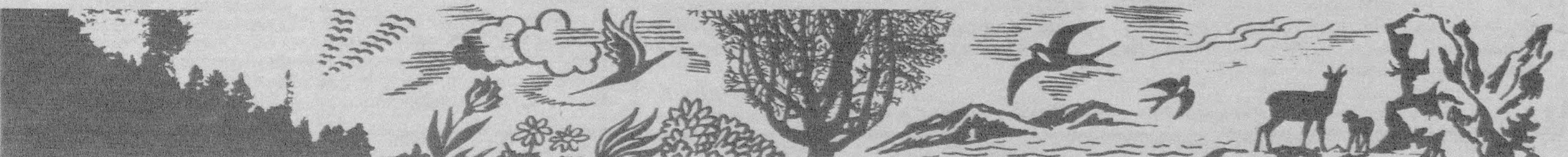
Фермаларда қуруқ тозаланган гўнг махсус жойга ташиб борилади. Бу ерда компостга айлантирилади. Кейинчалик ундан қимматли органик ўғит сифатида фойдаланиш мумкин бўлади. Янги технологиянинг жорий қилиниши маблағни тежаш, айниқса, атроф-муҳит мусоффолигини яхшилаши билан қимматлидир.

М. ҲАМИДОВ.

Ангрен кўмири шу ердан олинади.

Даврон АХМАД олган сурат.

БИОЛОГИК УСУЛ: ҚУЛАЙ, АРЗОН, ТЕЖАМЛИ ВА ЗАРАРСИЗ

Кейинги йилларда вилоятимиз қишлоқ хўжалигида экинлар зараркунандаларига қарши курашнинг биологик усулини қўллашга эътиборнинг сусайганлиги катта ташвиш уйғотмоқда

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ЭКИНЛАРИ ЗАРАРКУНАНДАЛАРИГА ҚАРШИ КУРАШДА БИОЛОГИК УСУЛ ҲАР ТОМОНЛАМА ФОЙДАЛИ ЭКАНЛИГИНИ АМАЛИЁТ ТЎЛА ИСБОТЛАГАН. УНИ ҚЎЛЛАШ БИЛАН АТРОФ-МУҲИТНИНГ МУСАФФОЛИГИ САҚЛанади, табиатга зарар етмайди, энг муҳими, кишиларнинг саломатлигига ҳеч қандай таъсир қилмайди. Бунинг устига сарф-ҳаражатлар ҳам кўп бўлмайди.

Шунинг учун ҳам вилоят табиати муҳофаза қилиш қўмитаси ва унинг жойлардаги таркибий бўлинмалари ташкил этилгандан кейин экологик соф ҳисобланган бу усулни жорий этишга катта аҳамият билан қарадилар. Экологларнинг бу соҳадаги куч-ғайратлари ҳамма жойда кенг маълумланди. Уларнинг таклиф ва талаблари билан фойдали ҳашаротларни етиштириш бўйича биологик фабрикалар барпо этилди. Қисқа муддатда 43 та шундай фабрика фойдаланишга топширилди. Айни пайтда фойдали ҳа-

шаротлар етиштириш бўйича 40 та механизациялашган линия ўрнатилди.

Бу тадбир ўз самарасини бера бошлади. Бу усулни қўллаган хўжаликлар қишлоқ хўжалиги экинлари зараркунандаларига қарши курашда анчагина маблагни тежаш имконига эга бўлдилар. Энг муҳими, унинг зарарсизлиги катта қизиқиш уйғотди. Шу сабабли ҳам пахта, сабзавот, полиз экинлари майдонларида, боғлар, ўзимзорларда биологик усулни қўллаш тўхтовсиз кенгайиб боради.

Лекин бозор муносабатларига ўтиш даврида бу соҳага эътибор

Бекобод туманидаги биология фабрикасининг ушбу суратдаги ходимлари фойдали ҳашаротлардан бири — бракон етиштириш билан шугулландилар.

муайян даражада сусайиб кетди. Хўжаликни юретишнинг янги шариоитларида пайдо бўлган иқтисодий қийинчиликлар кўп жиҳатдан

бунга сабаб бўлди. Оқибатда биологик усулни қўлланиш йил сайин сусая бошлади. Айниқса, кейинги икки йилда бу соҳада низоҳатда ая-

нчи аҳвол таркиб топди. Бу йил биологик усул билан ишлов берилган экинлар майдони бир неча баравар камайиб кетди. Бу ташвишга сабаб бўлди. Шунинг учун ҳам вилоят табиати муҳофаза қилиш қўмитаси мутахассислари шу қўмита ҳузуридаги жамоат кенгаши билан биргаликда биологик усулни қўллашни кенгайтириш масалаларига бағишланган йиғилиш ўтказдилар. Унда мутасадди ташкилотлар раҳбарларидан ташқари бевосита қишлоқ хўжалигига алоқадор бўлган республика ва вилоят идораларининг раҳбар ходимлари, олимлар, биологик фабрикалар ходимлари қатнашдилар. Улар биологик усулдан фойдаланишнинг ҳозирги аҳволини чуқур таҳлил қилдилар, ҳамда уни кенгрок жорий этиш билан боғлиқ бўлган фикр-мулоҳазаларни ўртага ташладилар, қимматли таклифлар билан чиқдилар.

ТАРИХГА БИР НАЗАР

Қишлоқ хўжалиги экинларини биологик усул билан ҳимоя қилишга эътибор илгариги вақтлардан бошланган. Жумладан, Ўзбекистон олимлари бу масала билан асримиз бошларида шугуллана бошлаганлар. Ватан урушидан олдин эса қишлоқ хўжалик экинлари зараркунандаларига қарши курашда кимёвий моддаларнинг қўлланилишини камайтириш, унинг ўрнига биологик усулни кенг жорий қилиш учун кураш бошланган эди. Бироқ урушнинг бошланиши билан бу ҳаракат сўниб қолди. Урушдан кейинги даврда эса «катта кимё» учун кураш бошланди. Бу биологик усулнинг йўлига тўсиқ бўлди. Қишлоқ хўжалигида ҳосилдорликни ошириш учун кимёвий воситалардан фойдаланишга зўр берилди.

Бу самарасиз қолмади, албатта. Қишлоқ хўжалигига катта зарар келтирди. Шундан сўнг мутахассислар ва табиёт ходимлари бонг урдилар. Қишлоқ хўжалиги экинларини етиштиришда маъданли ўғитлар ва кимёвий захарли моддаларни ишлатишнинг амалдаги микдослари сақланиб қолинса, табиат, инсонлар катта зарар кўришлари мумкинлигини амалда исботлаб бердилар. Шунинг ҳисобига олиб, 1965 йилдан кейин фан олдида экинларни муҳофаза қилишнинг зарарсиз воситаларини қидириб топиш, яратиш ҳамда амалиётда жорий этиш вазифаси қўйилди.

Шундан кейин экинлар зараркунандаларига қарши курашнинг зарарсиз биологик усулини кашф этиш йўлида илмий-тадқиқот ишлари янгидан бошланиб кетди. Мана, йигирма йилдирки, Ўзбекистонда бу усул қўлланилмоқда. У экологик жиҳатдан низоҳатда мураккаб бўлган Тошкент вилоятда алоҳида аҳамиятга эга бўлиб қолди. Шунинг учун ҳам вилоятимизда биологик фабрикалар барпо этишга қизғин киришилди.

Биринчи механизациялашган линия Юқоричирчиқ туманининг ҳозирги «Дўстлик» жамоа хўжалигида фойдаланишга топширилди. У фойдали ҳашаротлар етиштиришга мослаштирилган эди. Шундан сўнг бундай линиялар қатор бошқа хўжаликларда ҳам ишга туширила бошланди. Энг муҳими ўша вақтда уларни ишлаб чиқаришга катта аҳамият берилди ҳамда бу муҳим вазифа «Миконд» заводи жамоаси зиммасига юклатилди. Корхона мутахассислари олимлар билан ҳамкорликда шундай линиялар тайёрлашни ўзлаштирдилар. 1988 йилга келиб вилоятимизда 40 дан ортиқ биологик лаборатория ва 40 та механизациялашган линиялар ташкил этилди. Бунинг натижасида 1990 йилга келиб вилоятда биологик усулни қўллаш қишлоқ хўжалиги экинлари зараркунандаларига қарши кураш ишларининг 70 фоизини ташкил этди. Шу мақсад учун захарли кимёвий моддаларни ишлатиш эса икки баравардан зиёд қискарди.

Биологик фабрикаларда бракон, трихогарма, ситотрог, хонқизи ва бошқа шу каби фойдали ҳашаротлар кўп миқдорда етиштирила бошланди. Уларни қўллаган хўжаликлар фақат наф кўрдилар. Туманларда ва хўжаликларда бу иш билан шугулланувчи мутахассисларни

ўсимликларни ҳимоя қилиш илмий-тадқиқот институтида, аграр университетида тайёрладилар.

Умуман, Тошкент вилотида биологик усулни қўллашда яхши натижаларга эришилди. Ҳатто «Мустақиллик, экология ва халқ саломатлиги» республика кўрик-танловининг аввалги йилдаги якунлари бўйича Бекобод тумани бу соҳа бўйича республикада энг яхши туман деб тан олинди. Бунда тумандаги биологик фабрика жамоасининг хизматлари катта бўлди.

Ўзбекистонда ўсимликларни биологик ҳимоя қилиш усулини қўллаш тажрибаси чет эл мамлакатларида ҳам катта қизиқиш уйғотмоқда. Жумладан, Америкадан бир гуруҳ олимлар республикамизга келиб, бу соҳадаги ишларимизга катта қизиқиш билан қарадилар. Бекобод ҳамда Самарқанд вилоятининг Оқдарё туманидаги биологик фабрикалар жамоалари тажрибаси билан танишар эканлар, уларнинг ишларига катта баҳо бердилар.

Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усулини жорий қилиш умумдавлат аҳамиятига эга бўлган вазифадир. Шунинг учун ҳам мутасадди республика ва вилоят ташкилотлари бу иш билан ҳамкорликда яқиндан шугулланишлари ҳамда унинг кенгрок қўлланилиши учун зарур шарт-шариоитларни яратиб беришлари лозим.

ТЕКШИРИШ

НИМАЛАРНИ КЎРСАТДИ

Жамоат кенгаши ер ресурсларини муҳофаза қилиш ва самарали фойдаланиш, табиати муҳофаза қилиш туман қўмиталари мутахассислари билан бирга Тошкент вилотида ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усулини қўлланиш аҳволини синчиклаб текшириб чиқдилар. Бундай текшириш ишлари 9 та туманда олиб борилди. Мавжуд бўлган ҳамда фойдали ҳашаротлар етиштиришга мўлжалланган 40 та механизациялашган линиянинг фақат 25 таси ишлаб турган эди. Масалан, Пискент туманида 6 та линиядан 4 та, Уртачирчиқда 6 тадан 3 та, Охангаронда эса 2 тадан битта линиядан фойдаланилаётганлиги маълум бўлди.

Фойдали ҳашаротларни етиштириш учун ажратилган махсус хоналардан фойдаланишда ҳам ташвишли аҳвол ҳукм сурмоқда. Бундай хоналарнинг деярли ярми бўш ётипти. Фақатгина Бекобод туманида аҳволни нисбатан қониқарли деса бўлади.

Маълумки, фойдали ҳашаротларни етиштиришда асосий озуқа арпа ҳисобланади. Утган йили 180 тонна шундай дон ажратилиши керак эди. Амалда эса у 82 тоннани ташкил этди ёки зарур миқдорнинг 47 фоизига тенг бўлди, холос. Агар Юқоричирчиқ туманида арпа билан таъминлаш 75 фоизга етган бўлса, Чиноз туманида 33, Оққўрғонда 25 фоизда қолиб кетди. Бу соҳада Қуйичирчиқ тумани низоҳатда оқсамоқда. Механизациялашган линияларга етказиб берилган дон миқдори режадагининг бор-йўғи 17 фоизига тенг бўлди.

Таъминотдаги бундай нуқсонлар энг зарур фойдали ҳашаротларни етиштиришга салбий таъсир қилди, албатта. Масалан, ситотрог туҳумидан қишлоқ хўжалиги экинлари зараркунандаларига қарши ишлатиш учун 650 килограмм ҳажмида тайёрланиши лозим эди. Лекин бу натижага эришилмади. Ҳаммаси бўлиб 286 килограмм

шундай ҳашарот етиштирилди.

Қаловини топсанг қор ҳам ёнади, деганларидек, айрим туманларда фойдали ҳашаротларни режада белгиланган миқдорда етиштириш учун мавжуд имкониятлардан тўла ва оқилона фойдаланишга астойдил ҳаракат қилинганлиги учун бу ишнинг самараси яхши бўлди. Бу соҳада Юқоричирчиқ тумани яхши кўрсаткичларга эришмоқда. Унинг фойдали ҳашаротлар етиштириб берувчи фабрикаларида 94 килограмм фойдали ҳашарот етиштирилди. Пискент туманида бу 21 килограммни, Бекободда 123 килограммни ташкил этди. Қолган туманларда эса бу кўрсаткич низоҳатда паст бўлди. Масалан, Чиноз туманида режадаги 10 килограмм ўрнига бор-йўғи 500 грамм, Оққўрғонда 48 килограмм ўрнига 3,5 килограмм, Бўқада 49 килограмм ўрнига 8 килограмм фойдали ҳашарот тайёрланди.

Олдинги икки йилда трихогарма етиштириш режалари ҳам бажарилмади. Бунда, айниқса, 1995 йил таъсирлидир. Режага мувофиқ биологик фабрикаларда 259 килограмм шундай фойдали ҳашарот етиштирилиши лозим бўлган ҳолда у 140 килограммдан ошмади. Бекобод туманида топшириқ 85 фоиз, Юқоричирчиқда 64 фоиз қилиб бажарилган ҳолда Охангаронда 12 фоиз, Чинозда 9 фоиз, Оққўрғонда эса бор-йўғи 5 фоиз бўлди.

Умуман, вилоятимиз бўйича ҳам аҳвол қониқарли эмас. Фойдали ҳашаротларни етиштириш йил сайин камайиб кетмоқда. Утган йили у режадагига нисбатан 62 фоизни ташкил этди. Бунинг оқибатида қишлоқ хўжалик экинларига қарши курашда биологик усулдан фойдаланиб ишлов берилётган экин майдонлари 1993 йилдагига нисбатан 108 минг гектар камайди.

Биологик фабрикалар тўхтаб қолганлиги учун уларнинг кўпчилиги қаровсиз, ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Бунинг оқибатида ўрнатилган асбоб-ускуналарни ўғирлаб кетиш ҳоллари ҳам содир бўлаяпти. Уларнинг биноларидан бошқа мақсадлар учун фойдаланишга қўйилмоқда. Ҳозир ишламай турган айрим фабрикалар омборларга, тегирмонларга айлантирилган. Бу инсофданими? Шундай аҳволни кўрганингда низоҳатда ранжиб кетасан.

Ваҳоланки, замон биологик усулни қўлланишни тўхтовсиз кенгайтириб боришни ҳамда бу ишга доим ижобий муносабатда бўлишни талаб этмоқда. Бунинг асосий шартлари. Лекин амалда унинг натижаси сезилмаяпти, бу низоҳатда ташвишли ҳолдир. Биологик фабрикалар йил давомида бир маромада ишлаб туриши мумкин. Агар бунга эришилса, фойдали ҳашаротлар етиштиришни ҳозирги вақтдагидан бир неча баравар кўпайтириш мумкин бўларди. Лекин бу билан ҳеч қим қизиқмаяпти. Оқибатда зарур шариоитлар яратиб берилмаяпти. Кўпчилик биологик фабрикалар қишлоқ-қировли кўчаларда иситилмади. Электр энергияси, газ, сув тармоқлари йўқ. Кўпчилигида асбоб-ускуналар бундан 15—20 йил илгари ўрнатилган. Улар ҳам моддий, ҳам маънавий эскириб қолди. Ҳозирги талабларга жавоб бермайди.

Биологик фабрикалар ишини яхшилаш, улардан самарали фойдаланиш ҳамда бундай корхоналарда фойдали ҳашаротларни етиштиришни кўпайтириш учун биринчи навбатда эскириб қолган ускуналарни ян-

гилаш, айниқса, озуқа билан таъминлашни яхшилаш лозим. Бизнингча, арпа ва бошқа шу каби зарур маҳсулотларни етиштириб беришда ҳукм сурётган тарқоқ таъминотга хотима бериш лозим. Уни марказлаштириш керак. Шундай қилинса, зарур бўлган озуқа маҳсулотлари етарли миқдорда етказиб бериладиган бўлади. Фойдали ҳашаротларни республикамизнинг бошқа вилоятлари ва қишлоқ мамлакатларига ҳам сотиш мумкин. Чунки, улардан кўплаб буюртмалар тушмоқда. Лекин ҳозирча бунинг улдаланиши имкони йўқ. Ваҳоланки, у ҳам мўмай даромад келтириши мумкин. Демак, биологик фабрикаларда вилоятимиз эҳтиёжини қондиришдан ташқари четга сотиш учун ҳам фойдали ҳашаротлар етиштириш лозим. Ҳозирги вақтда эса тўла қувват билан ишламаётган фабрикалар ҳатто ўз туманлари, қолаверса, вилоятнинг эҳтиёжини тўла қондира олмаёпти.

ХУЛОСА

Ҳа, пойтахт вилоятимиз бундан тўрт-беш йил илгари қишлоқ хўжалиги экинлари зараркунандаларига қарши курашда биологик усулларни қўллаш бўйича ташаббускор ва байроқдор бўлган эди. Бу шухратни қайта тиклаш лозим. Бунинг учун қандай амалий тадбирлар қўриш лозим? Жамоатчи кенгаши йиғилишида бу ҳақда қимматли таклифлар киритилди. Уларни умумлаштириб қуйидагиларни айтиш мумкин.

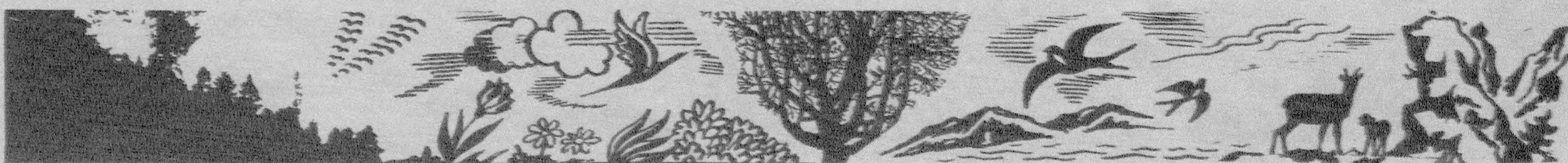
Биринчидан, биологик фабрикаларни 1997 йилда самарали ишлашини таъминлашга эришиш лозим. Бунинг учун, биринчи навбатда, вилоят ҳокимлиги ҳузурида шу ишга мутасадди бўлган вилоят ташкилотлари вакиллари ҳамда мутахассислари таркибиде махсус комиссия тузиш вақти келди. Бу комиссия ҳоким ўринбосари бошлиқлик қилса айни муддао бўлар эди.

Табиати муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонуннинг 33-моддасида махсус давлат ҳимоясида бўлган корхоналар бирма-бир санаб ўтилган. Шу корхоналар қаторига биологик фабрикаларни ҳам қўйиш зарур бўлиб қолди. Шундай қилинса, уларга нисбатан эътибор қўйилган бўлур эди.

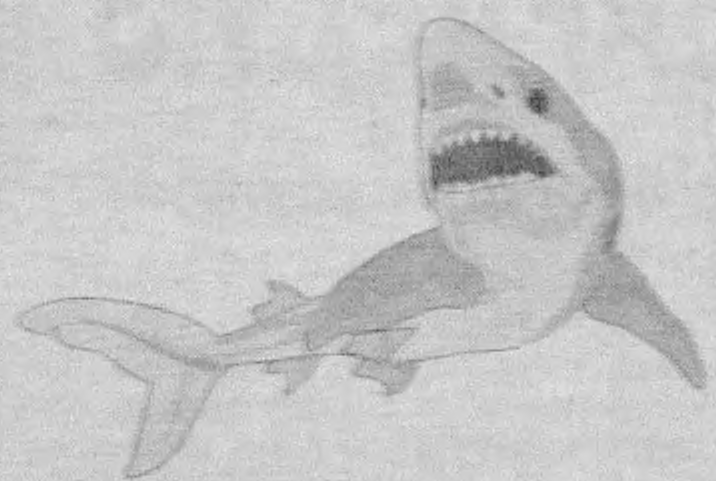
Биологик фабрикалар жамоаларини қийнаётган энг муҳим муаммолардан бири таъминот масаласидир. Жамоа хўжаликлари, қишлоқ хўжалик корпорациялари бу фабрикалар озуқа ва бошқа шу каби зарур материалларни сотиб олишлари учун маблағларни ўз вақтида, белгиланган миқдорда ажратмаяптилар. Албатта, бунинг объектив ва субъектив сабаблари ҳам бор. Лекин бундай қарамликдан ҳалос бўлиш учун фабрикаларни маблағ билан таъминлаш масаласини енгиллаштириш керак бўлиб қолди. Бунинг учун молия ва ҳуқуқий идоралар уларга яқиндан ёрдам беришлари лозим.

Биологик усулнинг афзалликлари ҳақида тарғибот-ташвиқот ишларини қишлоқ хўжалик мутахассислари ва ахрли ўртасида янада кенгайтириш керак. Унинг иқтисодий афзалликларини тушунириш ишларини олиб бориш вақти келди. Вилоятимизда ва унинг барча туманларида шу масалаларга эътиборни янада қўйиш зарур.

ВИЛОЯТ ТАБИАТИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ҚЎМИТАСИ ҲУЗУРИДАГИ ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ

Ҳаммаси балиқлар ҳақида

БРАКОНЬЕРЛАР КЎМАКЛАШДИ

ХОН БАЛИҚ одатда чучук сувларда яшайди. Бироқ бундай балиқлар қора денгизнинг Болгария соҳилларида қармоқларга илинадиган бўлиб қолдилар. Бу шундай юзага келди. Саксонинчи йиллар бошида Болгариянинг «Қора денгиз балиқчиси» корхонаси АҚШдан хонбалиқнинг урчитилган уруғини олиб келди. Майда балиқларнинг вазни 20 граммга етганида уларни махсус сузиб юривчи денгиз фермасига жойлаштирдилар. Кунларнинг бирида браконьерлар шу фермага ҳужум қилдилар. Улар фермани бузиб юбордилар ва хонбалиқларнинг анчагина қисми «озодлик»ка чиқди. Шундай қилиб, қора денгиз балиқларнинг энг асл тури — хонбалиқ билан бойиди.

КЎРИНМАС ҚАЛҚОН ОСТИДА

АМЕРИКАНИНГ Калифорния штатидаги океанография институти олимлари электр балиқларининг айрим хусусиятларини аниқладилар. Бу балиқлар ҳосил қиладиган электр токи жониворларни қандайдир кўринмас қалқон билан ўраб олган. Бу уларга тунда ҳам сузиш, ваҳшийлар билан учрашишдан қочиш, аксинча, ўлжани топишига ёрдам беради. Бу балиқлар электр разрядлари тебраниши ва кучини ўзгартириб таҳдид ёки бошқалар учун огоҳлантириш сигналларини беради.

ЗОҒОРАБАЛИҚ ЗАРАРЛИМИ?

ЕВРОПА ва Осиё мамлакатларида зоғорабалиқни анча хуш кўрадилар. Илгари бу балиқ Америка қитъасида бўлмаган. 1872 йилда Европадан бу балиқнинг тўрт донаси келтирилган эди. Калифорниялик Пелле шундай қилган эди. Ҳозирга келиб АҚШ сув ҳавзаларида зоғорабалиқлар шунчалик кўпайиб кетганки, ҳатто уни кўп жойларда зарарли деб ҳисоблашгача боришмоқда.

ТЕЗ СУЗИШНИНГ СИРИ

АМЕРИКАЛИК олимлар акула балиқларининг анча тез сузиш сирларини аниқлашга бел боғладилар. Шу мақсадда электр микроскопидан фойдаландилар. Мутахассислар бунинг сабаби балиқ ёнбошидаги ариқчаларда бўлиши керак деб тахмин қилмоқдалар. Ни-

ҳоятда қонхўр ваҳшийларнинг тез сузиши омилини шундан излаш керак демоқдалар. Олимларнинг фикрича, бу кашфиётдан самолётсозлик ва кемасозликда фойдаланиш мумкин бўлади.

ОБ-ҲАВОНИ КУЗАТАДИ

БАЛИҚ сув билан тирик. Балиқ ови билан шуғулланувчи ашаддий ишқибозлар об-ҳаво маълумотларини синчковлик билан тинглайдилар. Чунки, балиқларнинг қармоққа илиниши ҳавога ҳам боғлиқ. Масалан, жанубдан эсаётган шамол тўхтаб, унинг ўрнига шимолдан эсса балиқлар умуман қармоққа илинмас экан. Бунда гап, олимларнинг айтишича, шамолнинг йўналиши ўзгаришида эмас, ҳароратнинг ўзгаришидадир. Шимолдан шамол эсса сув совиб кетади, иссиқликни хуш кўрувчи балиқларнинг иштаҳаси йўқолади.

ЭНГ КИЧИК, ЭНГ КАТТА

МАВЖУД балиқларнинг энг кичкинаси Филиппин букачаси ҳисобланади. Унинг узунлиги салкам бир сантиметрча келади. Бу сузиб юривчи-ларнинг энг каттаси ва узун кит акуласидир. Унинг узунлиги ўн беш метргача боради.

СУВОСТИ ЧАНГАЛЗОРЛАРИДА

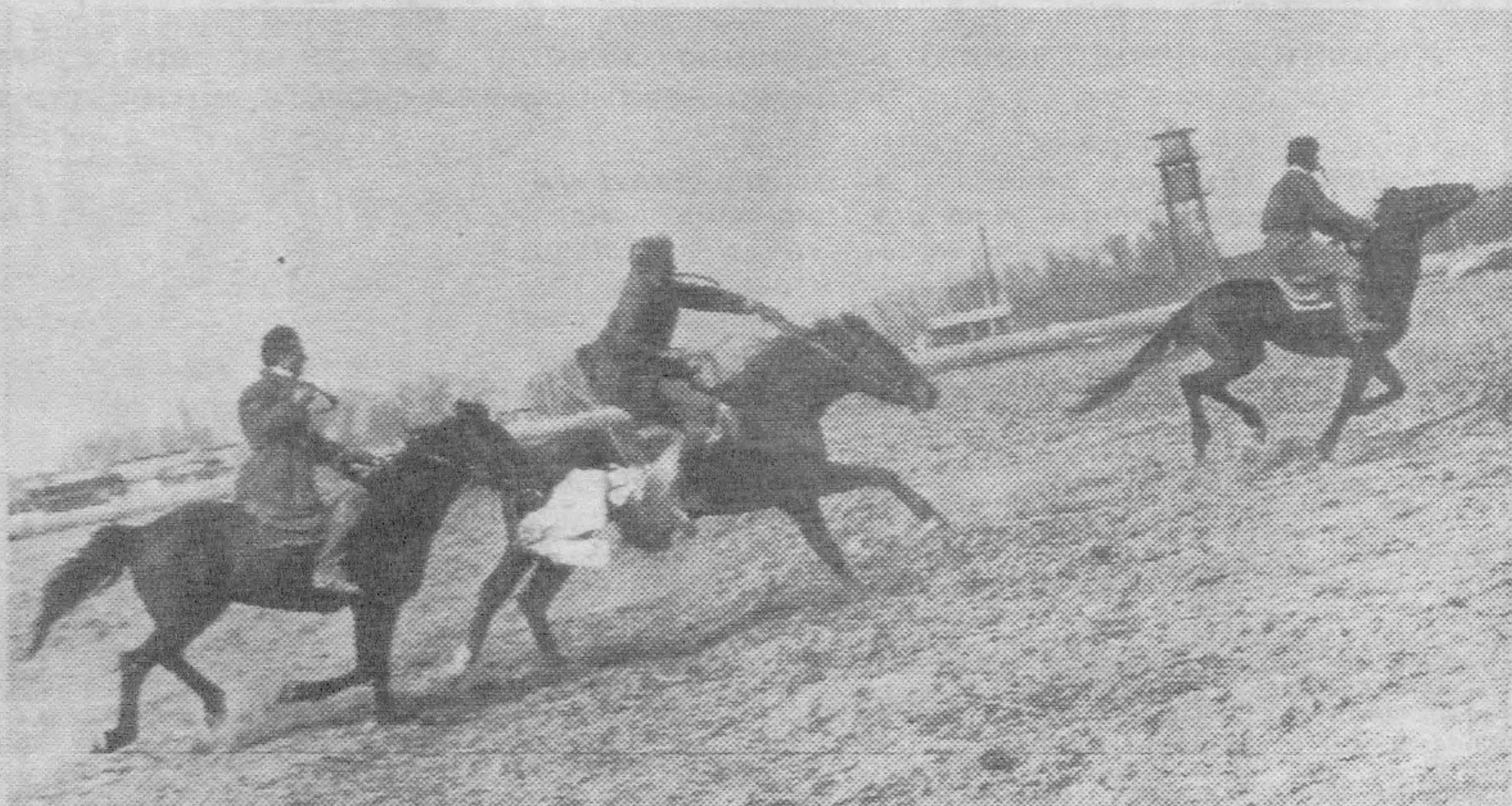
• **ОАЖУ** ороли (Гавай ороллари) яқинида бир акула балиғини тутиб олдилар. У шу вақтгача маълум бўлган акула балиқлари турларининг биронтасига ўхшамасди. Унинг узунлиги 4,5 метр ва вазни 750 килограмм эди. Шундай баҳайбат бўлишига қарамай у беозор эди. Унинг асосий емишини планктонлар ташкил этар экан.

• **АМАЗОНКА** дарёси ҳавзасида шу вақтгача учрамаган балиқ турини тутиб олдилар. Унинг ўзига хос хусусияти шунда эдики, у таркибида кислотород нисбатда кам бўлган сувда ҳам яшай олар экан. Зоғорабалиқдек вазнга эга бўлган бу балиқни Бразилиянинг шимолий ҳудудларида кўпайтириш билан шуғулланмоқдалар.

• **СУВ** остида яшовчи яна бир жонивор «қирол-балиқ»деган номни олди. У Гуйчжоу (Жанубий Хитой) вилоятининг чангалзор ўрмонлари марказидаги ўхшаш кўлларда топилди. Кўлларнинг чуқурлиги 160 метр бўлиб, сув сатҳи кишу-ёз бир хил бўлади. Шу кўлларда яшовчи ғалати яримшаффоф балиқнинг кўзи бошқача тузилганлиги билан ҳам ажралиб туради. Бу кўллар тубининг доим қоронғу бўлиши натижасидир.

М. МАҲМУТОВ.

● Ҳар соҳадан бир шингил

Юринг кўпқарига борамиз...

Даврон АҲМАД сурати.

ЎЗЛАРИ ҲАМ ҲАЙРОН

ПРОФЕССОР Хаим Расмон раҳбарлигидаги Исроил археология экспедицияси уч мавсумдан бери сурункасига Субейт мазилгоҳи ҳаробаларида қидирув ишларини олиб бормоқда. Экспедиция аъзолари шу давр мобайнида бронза асрига оид бой материал (Хаанаан шохлиги даври) тўпладилар. Булар найза тиглари, бронзадан ясалган қиличлар, ханжарлар, тикув ниллари эди.

Бироқ, олимларни нисоятда ҳайратга солган қизил-қарли топилмалар қазиланган жойнинг пастки қатламларидан чиқди... Улар бронза асрига тегишли маданий қатламдан ўтганларидан кейин инсонлар скелетларига дуч келдилар. Скелетларнинг бош суягида... шохларнинг борлиги ҳаммани ҳайратга солди. Бундай шохлар бош суягида анча мустаҳкам турарди. Эндilikда антропологлар олдида бу шохлар табиий ўсганми ёки уларни кейинчалик бош суягини ёриб ўрнатишганми, деган масала кўндаланг бўлди. Бундай фаройиб топилма ҳақида Швецияда чиқадиған «Свенска дагбладет» газетасида ёзилди.

НЕФТНИНГ КУШАНДАСИ

СЎНГИ йилларда жанубий қутбда ҳам илмий-тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Бу ишда ўнлаб мамлакатларнинг олимлари қатнашмоқдалар. Улар, оқ қитъага асосан замонавий кемаларда қатнайдилар. Албатта, бу кемалар ўзлари ёқадиган нефть маҳсулотлари чиқиндилари билан қитъани ҳам ифлос қилмоқдалар. Лекин, шунга қарамай бу ердаги сув захиралари нисоятда тоза бўлиб қолмоқда.

Бунинг сабаби нимада? Биологларнинг ҳисоблашича, бу ҳолатни изохлашнинг ягона бир омили бор. У ҳам бўлса бу ердаги абадий музликлар оламида нефть доғларини бартараф этишга қобил бўлган сирли бактериялар мавжуд. Шунинг учун ҳам олимларнинг бир гуруҳи шу бактерияларни қидириб топиш учун Антарктидага йўл олди.

ФАЛОКАТЛАР МУЗЕЙИ

ШУНДАЙ музей Вашингтонда, Капитолиянинг ёнгинасида жойлашган бўлиб, Холокост деб юритилади. Бу сўз грекча бўлиб фалокатлар маъносини билдиради. Бу музейга қўйилган экспонатлар инсон қодир бўлган нисоятда аянчли, даҳшатли жиноятлар ҳақида ҳикоя қилади. Экспонатлар иккинчи жаҳон уруши давомида 6 миллион яҳудийни қириб ташлаш ҳақида ҳикоя қилишдан ташқари фашист газандаларининг концентрация лагерларида немис коммунистлари ва социал-демократлари, поляк ва югослав партизанлари, совет ҳарбий асирларининг азобланиб оламдан ўтишлари ҳақида ҳикоя қилади. Одамлар ўлдирилган, қўйди-

рилган газ камералари, крематорий печлари қўйилган. Мониторлар эса тирик одамлар устида тиббий тажрибалар ўтказилиши, оммавий отиб ташлашлар каби ҳодисаларни кўз олдингизда намоиш қилади.

ЯНА САРИМСОҚ ПИЁЗ ҲАҚИДА

САРИМСОҚ пиёз ҳиди анча ёқимсиз, лекин, унинг жуда кўп ажойиб хусусиятлари борки, улар олдида ноҳуш хусусияти ҳеч гап бўлмай қолади. Тайванлик тиббиёт ходимлари оқ сичқонлар устида синчиклаб тажрибалар ўтказар эканлар, саримсоқнинг яна бир ҳислатини аниқладилар. Уни ҳар куни истеъмол қилиб туриш онкологик касалликлар кўпчиликл турларининг олдини олар экан.

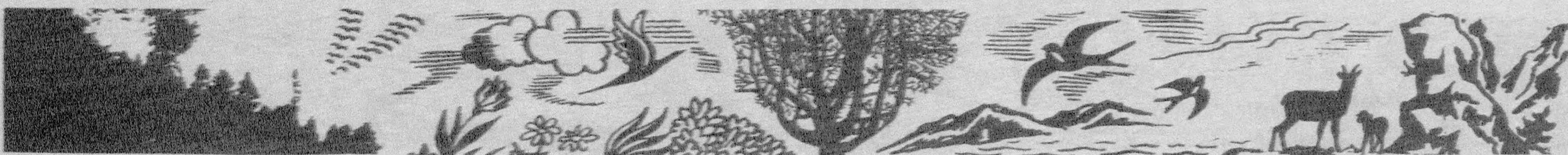
Тадқиқотлар раҳбари доктор Чань Чионнинг сўзларига қараганда, вазни 80 килограмм бўлган кишининг бир кунда 10 грамм саримсоқ тано-вул қилиши қифоя. Лекин бу ерда ҳеч вақт қанча кўп бўлса, шунча яхши бўлади принципи ама-л қилмаслик керак. Уни ортиқча ейиш сўзсиз ноҳуш оқибатларга олиб келади. Бу амалда исботланган.

Шундай бўлгач, ёқимсиз ҳидини пеш қилмаса ҳам бўлади. Шунга қарамай саримсоқ пиёз етиштириш ва уни экспорт қилиш бўйича жаҳонда етакчи мамлакат ҳисобланган Хитойда бунинг ҳам иложини топишди. Шанхайдаги фирмалардан бири саримсоқнинг ҳидини йўқотиш бўйича ноёб технологияни патентлаштирди. Бу технология билан ишлов берилган маҳсулот ўзининг фойдали хусусиятларини тўла сақлаб қолади.

ИНСОН ТАНАСИНИНГ ФАРОЙИБОТИ

БУ ҲЕЧ кимга маълум эмасди. Шифокорлар Туркиянинг Мерсин шаҳрида яшовчи 42 ёшли кишининг касал буйрақларини тадқиқот қилганларида ҳайратга тушдилар. Чунки, бунақа бўлиши ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмаган эди. Беморнинг буйрақлари шундай суяқлик ишлаб чиқарар эдики, ... у юқори октанли бензиндан умуман фарқ қилмасди. Балки тиббиётчилар янглишгандир. Лекин, уларнинг америкалик ҳамкасблари бу ҳодисанинг ҳақиқий эканлигини тасдиқладилар. Туркиядаги «АТВ» хусусий телекомпанияси бу ноёб кишини миллионлаб томошабинларга кўрсатди. У телекамера олдида журналистларга қорнининг ўнг томонига мустаҳкам осиб қўйилган пластик қувурчани кўрсатди, ундан фаройиб суяқлик оқиб чиқарди. У худди бензин каби ҳид тарқатар, ёнишга келганда ҳам ундан қолишмасди. Ҳозир бу киши ўзининг кичик «бензин фабрикаси»дан қандай қилиб оқилна фойдаланиш ҳақида ўйламоқда.

«Табиат ва инсон» саҳифалари мақолаларини Тошкент вилояти табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ва «Тошкент ҳақиқати» ходимлари тайёрлаган.

Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов 60 ёшда

БИР СИҚИМ МУҚАДДАС ТУПРОҚ...

Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов шу кунларда ўзининг 60 ёшини нишонламоқда. Истеъдодли шоир ижоди ўта серқирраки, бир мақола доирасида у ҳақида атрофлича фикр юритиш мумкин эмас. Шу боис шоир ижодининг бир кичик нуқтаси — инсон ва табиат талқини мавзусида мухтасар мулоҳаза юритишни лозим топдик...

Шуни эсдан чиқармаслик керакки, лирик қаҳрамон коинотни ўрганишга қарши эмас, у атроф-муҳит, шу жумладан инсоннинг ўзи ҳам ўрганилаётганини билади. Аммо, у космосни ўзлаштириш билан бир қаторда, балки ундан ҳам олдинроқ, табиатни ва инсонни янада чуқурроқ ўрганиш, унга меҳр-муҳаббат билан қараш кераклигини ис- тайди:

**Ҳожат эмас кўндан изламоқ,
Кемаларни қилмоқ овора,
Одамзотнинг ўз қалбидеъ
Яшаётир ўзга сайёра.**

**Фазоларнинг қай бурчагига
Фикри билан етадир инсон,
Аммо не бор ўз юрагига
Билмай ўзга кетадир инсон.**

Инсон энг олий ва мураккаб мавжудот. Ҳозирги давримизда инсон бир ҳижатдан дунёни обод қилиб, мисли қўрилмаган тараққиётни амалга ошироқда, иккинчи томондан, миллионлаб одамларни хор-зорликда яшашга, ҳатто ўлимга маҳкум этмоқда. Шуларнинг ҳаммасини Эркин Воҳидов ўзининг инсонни фалсафий томондан тасвирлаб берган «Инсон» номли қасидада қаламга олиб ўтган.

Шоир инсон тушунчасидаги фалсафани, қарама-қаршиликларни бутун мураккаблиги билан очиб беришга муваффақ бўлган. Шеърдаги ҳар бир мисра остида чуқур маъно бўлиб, унда инсоннинг ҳозирги давримизга эришган ютуқлари қамралган. Дунёнинг ҳамма жойига инсон қадами етганлиги, табиат ва жамият бойликлари устидан ҳукмронликни қўлга олиб, уни ўзига хизмат қилдираётганлиги, фазога парвоз қилганлиги, атом, водород қувватлари ихтиро этилганлиги каби илмий-техника тараққиёти асрига хос ўзгаришлар ўзининг қисқа, гўзал поэтик ифодасини топган:

**Собиту сайёрада
Инсон ўзинг, инсон ўзинг.
Мулки олам ичра бир
Ҳоқон ўзинг, султон ўзинг...
Шамс дил тафтингдадур,
Сайёралар кафтингдадур,
Кенг жаҳон забтингдадур,
Богбон ўзинг, посбон ўзинг.**

Шоир дунё миқёсида турли синфлар, ижтимоий гуруҳларга мансуб бўлган инсонлар томонидан эзгуликлар ҳам, ёвузликлар ҳам содир бўлаётганини чуқур ҳис этади. Умумлашган инсон қиёфасидаги эҳдиётларни «Қилдинг ойда хи- ром, ҳам ерда қон тўқинг ҳаром» каби кучли қарама-қарши мисраларда жуда таъсирчан ва ҳаётий қилиб ифода қилган. Шунингдек, инсон «заррани ижод этиб, даҳшат бало бунёд этиб, оқибатни ёд этиб, хайрон ўзинг, хайрон ўзинг» каби

мисраларида атом қуввати ихтиро қилинганлиги қанча қувончли бўл- масин, уларнинг қўлайлиги шунча- лик даҳшатли эканлиги англатилиб, чунончи, минг-минглаб қалблар ке- чинмаси ва ўй-хаёлларини ҳам мо- хирона ифода қилган берган.

Шеър шундай яқунланади: «Бўл- масин субҳинг қаро, бор бўл му- дом борлиқ аро, ўзи этгин доимо инсон ўзинг, инсон ўзинг!» Бу мис- ралар орқали шоир эзгуликлар со- ҳиб бўлган инсон билан фахрла- ниш, ёвузликлар қилаётган инсон- лардан нафратланиш туйғуларини бир-бирига қарама-қарши қўйиб умумлаштиради, ҳаммани орзу- да- ги инсон сифатида қўриш энг эзгу истиаги эканлигини билдиради.

Эркин Воҳидовнинг яна шундай шеърлари борки, китобхон уларда дунё ва унинг тақдирини, инсон ҳа- ётининг мазмунини ва моҳиятини ҳақида ўй сурувчи безовта юрак зарб- ларини туйди. Бугунги кунда инсо- ният ядро фалокати ёқасига кел- тириб қўйилган бир даврда, ер юзида ҳаёт кулф уриши, инсоният асрлар оша яратган моддий ва маънавий бойликлари, гўзаллик ҳам- да эзгулик келажақ наслларга етиб бориши учун курашишда шоир шеърларининг моҳияти бекиёс: «Замин отли бир Сайёрани, икки бўлак қилиб сўйдилар. Фарб деди- лар битта порани, бир порани Ша- рак, деб қўйдилар. Тақдир яна минг парча этди, эл-элалар ва динлар аро-дона-дона сочилиб кетди, анор каби кесилган дунё...» Мана шу анор доналари сингари сочилиб кетган дунёни яққалам қилишда шоирлар қўшадиган ҳисса сиёсат- чилар фаолиятдан ҳам кам эмас.

Бунинг учун салоҳият қалб, жўшқин ва қудратли шеърини овоз даркор. Шунингдек, «Фидолик май- им лиммо-лим ичмак», «жигарни минг пора этмак», «бағир қони би- лан сатрлар битмак» даркор. Шу нуқтаи назардан қараганда, шоир-

нинг «Шарқий қирғоқ» номли шеъри ибратлидир. Мажозий маънода Фарбий қирғоқ бу ёвуз- лик ва ёмонлик, босқинчилик ва фалокат аломати. Шарқий қир- ғоқ эса эзгулик ва яхшилик, ха- лоскорлик ва фидоийлик тимсо- ли. Дунёда зулму ноҳақлик, жа- фою асорат мавжуд экан, шоир- лар шарқий қирғоқ соҳилларини- нг ёвуқ жангчиларидир: «Шоир! Эй, тинчимас оловли юрак! Адо- лат юлдузи сенга маёқдир. Ҳақ йўлда фидоий аскаринг шам- кининг қароргоҳинг — шарқий қирғоқдир».

Эркин Воҳидов юқоридаги фи- крларни давом эттира бориб, ўзининг «Ғафлат» номли шеъри- да ҳозирги кунимизда дунёда со- дир бўлаётган воқеалардан бе- хабар бўлган айрим кишилардан истеҳзо билан шундай қулади:

**Табиатга дейлик ташаккур,
Бош эгйлик унга албатта.
Ноқуслиги учун тафаккур,
Бўлганимиз учун ғафлатда.**

Шоир шеъри давомида: «Не эканин алдамни дунё, англа- маймиз — бу ҳам бахтимиз» — деб ёзади. Бу орқали дунёдан бе- хабар одамларни доимо уйғоқ яшашга, заминда яшаб, замин ташвишларига шерик бўлишга чақиради. Шеърнинг қиммати ҳам мана шунда кўринади.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Эркин Воҳидов шеър- ларида жаҳоний масалаларни, умумбашарий дардларни қалам- га олади ва уларни меҳнатқаш инсон манфаати нуқтаи назари- да талқин этишга интилади. Шоир ҳаётни, инсонни энг олий балоғат мезони билан ўлчади. Шахсонинг тарихдаги ўрни, замон- дошлар ва келажақ олдидagi бур- чини шундан келиб чиқиб белги- лади.

Баҳодир ВАЛИЕВ.

ТАҲРИРИЯТДАН: Биз атоқли ижодкоримизни кўп минг кишилик мухлислар ҳамда таҳририятимиз жамоаси номидан кутлуг 60 ёши билан самимий қутлаймиз! Эркин акага саломатлик, янада юксак ижодий парвозлар ҳамроҳ бўлаверсин!

БАҲОНА АХТАРМАЙ, САБОҚ ЧИҚАРИШ КЕРАК

Ҳа, Ўзбекистон футболчилари Осиё XI Кубоги мусобақаларида муваффақиятсизликка учрашганига баҳона ахтармай, тўғри сабоқ чиқарганимиздагина футболимизнинг келажагига нафи тегади.

Ҳозирданок миллий биринчилигимиз қўйилиб кетди, футболчилар чарчаганди, жамоа диспетчери Миржалол Қосимов қатнашмаганлиги туфайли шундай бўлди. Шуҳрат Мақсудовнинг ҳам ўрни билиниб турди, деган турли гап-сўзлар оралаб қолди. Ютқаздикми, маҳорат нуқтаи назардан бошқа жамоаларга қараганда анча-мунча па- ст даражада эканлигимиз кўрин- дими, буни рўй-рост тан олиб, келажақда ана шу камчиликлар- ни бартараф этиш ҳақида қайғурганимиздагина футболчи- миз ютади. Муваффақиятсиз- ликка учрашимизнинг боиси ус- тозларнинг фикрлари ҳар хил эканлигидан, нега энди фалон- чини майдонга туширишмади, деб ўзимизча тахмин қилиши- миздан не фойда. Мана, бугун муваффақиятсиз мухлисларнинг яр- мидан ортиғи энг кучли деб хи- соблаган «С» гуруҳи» амалда энг ожиз бўлиб чиқиб футболда

олдиндан башорат қилиш панд- ғибери қўйилиши яна бир бор исботлади. Ҳатто совриндор- лар ҳам айнан шу гуруҳдан чи- қадди, деган фикрни билдирган-

Осиё XI Кубоги мусобақалари ҳақида мулоҳазалар

лар ҳам бўлди. Ваҳоланки Япо- ния ҳам, Хитой ҳам чорак фи- налдаёқ тўсиқдан ўта олмади. Агарда Ўзбекистон футболчи- лари Сурия жамоаси билан сў- нги ўйинни дуранг қилиб, чо- рак финалга чиққан тақдирла- рида ҳам ундан нарига ўтол- масликлари эҳтимолдан узоқ эмасди.

Телевидение шарофати ва тўхфаси ила Ўзбекистон фут- бол мухлислари Осиё бирин- чилигининг 26 та ўйинининг ҳаммасини кўришга мурас- сар бўлдилар. Саудия Арабис- то-

ни, Бирлашган Араб Амирлик- лари, Эрон, Ироқ, Кувейт футболчиларининг маҳорати футболчиларимизникидан ус- тун эканлигига ишонч ҳосил қилдик. Умуман, телевидение туфайли Осиё футбол жамоа- лари ҳақида тўла тасаввурга эга бўлдик. Эрон билан Ироқ, Эрон билан Кувейт, Бирлаш-

ган Араб Амирликлари билан Саудия Арабистони жамоа- лари ўртасидаги мурасиз, шиддатли ўйинлар бутун тў- сон минут давомида мухлис- ларни ўзига ром этиб турди. Кураш бир дақиқага ҳам су- саймади. Фолиблик учун Би- рлашган Араб Амирликлари ва Саудия Арабистони жамоа- лари ўртасидаги, учинчи ўрин учун Эрон ва Кувейт футбол- чилари ўртасидаги учрашу- лар ниҳоятда қизиқарли ва юксак суратда ўтди. Ҳар ик- кала ўйинда кучлар тенг

ди. Фолиблар ўн бир метрлик жарима тўплари тегиш йўли билан аниқланди. Саудия Ара- бистони футболчилари Осиё китъаси Кубоги эгаси бўлди- лар. Улар 1984 йили Сингапу- рда ва 1988 йилда Катарда бўл- ган Осиё ўйинларининг ғолиби бўлишганди. Мана учинчи бор Кубоқ соҳиб бўлишди. Ҳали қатъада ҳеч бир жамоа уч бор бундай бахсларда ғолиб бўя- маган. Демак, Саудия Арабис- тони футболчиларидан кўп на- рса ўрганса бўлади.

Осиё XI Кубоги баҳслари та- рих бўлиб қолди. У ҳали мута- хассису мухлислар ўртасида кўп бор таҳлил қилинади. Ўз- бекистон футболчилари ҳам тўғри сабоқ чиқарадилар, деб умид қиламиз. Ҳадемай, Осиё китъаси жамоалари бўлажақ жаҳон чемпионати саралаш уч- рашуларини бошлашади. Ўз- бекистон футболчилари бешин- чи гуруҳда Индонезия, Ямава ва Камбоджа терма жамоалари билан баҳс юритади. 10 та гу- руҳда фақат биринчи ўринни эгаллаган жамоаларгина нав- батдаги босқичга чиқишади. Осиё гуруҳидан 36 та, Океа- ниядан 10 та жамоа учун жами Франция финал турнирига 4 та- гина йўлланма ажратилган. Ўз- ўзидан бу йўлланмани қўлга ки- ритиш осон бўлмайди.

Шарофиддин УМУРЗОҚОВ.

КИМОШДИ САВДОСИГА МАРҲАМАТ!

Давлат мулк кўмитасининг Тошкент вилояти бошқармаси ва Республика кўчмас мулк биржа- сининг Тошкент вилоят филиали ўзининг навбатдаги кимошди савдосини ўтказди.

Савдога 1996 йилда сотилмай қолган иншоотлар ва автотранс- порт воситалари қўйилади.

1. Автотранспорт воситалари бошланғич нархи 20.000 сўмдан 100.000 сўмгача.

2. Қурилиш тугалланмаган ин- шоотлар

3. Савдо шахобчалари

4. Уй-жой қуриш учун ер майдонлари

Бундан ташқари Бекобод шаҳри- да жойлашган 19-АЁҚШ ҳам савдо- га қўйилади. АЁҚШнинг бошланғич нархи 1,5 миллион сўм.

Савдо 1997 йил 2 январь кунини Тошкент вилояти ҳокимлиги биносида соат 10.00 да ўтказилади.

Тикланаётган қадриятларимиз

ЮЗ БИЛАН ЮЗЛАШИНГЛАР!

ИСТИҚЛОЛ туфайли миллий қадриятларимиз, асрлардан буён эъзозланган удумларимиз тикланмоқда. Утган шанба куни кимёгарлар шахри бўлмиш Чирчиқдаги мух-ташам «Бахт уйи»да Тошкент вилоятидаги барча «Бахт уй»лари жамоаларининг «Келин-куёвларни никоҳлаш», «Чақалоққа исм қўйиш», «Чақалоқнинг қулоғига азон айтиш», «Бешикка солиш», «Олтин тўй» мавзуларида кўрик-танловлар ўтказилди.

Бўстонликдан келган, ўзларининг 50 йиллик олтин тўйларини нишонлаётган Мирза ота ва Тоштан аяларнинг олтин тўйлари тантананага фойз киритди. Улар «Олтин узук» тақш маросимини бажаришда томошабинлар гулдурас қарсақлар, мусиқа ва гуллар билан қутладилар.

Бўстонлик тумани ҳокимлигида кўп йиллардан буён ишлаган, ҳозирги кунда эса туман «Бахт уйи»ни бошқараётган Кимё опа Муҳиддиновнинг Мирза ота ва Тоштан ая ҳақидаги дил сўзларини ҳамма ҳаяжон билан эшитди.

Узук тақш маросимидан сўнг бахтиёр «келин-куёв»ларни набиралари шеър айтишиб, рақсга тушиб табрикладилар.

Вилоят хотин-қизлар кўмитаси раиси Сайёра Хўжаева эсдалик совғалари топширгандан сўнг, Мирза ота билан Тоштан аяга саруполар кийдирилди.

Басира САЙИД.

СУРАТДА: Мирза ота ва Тоштан аяларнинг олтин тўйларини қутлаш пайти. Владимир ГРАНКИН олган сурат.

ХИРА
ЮЛДУЗЛАРНИНГ
ЁРУҒ ЖИЛВАСИ

Жамиятимизнинг барча соҳаларида бўлгани каби Ўзбекистон фанлар Академияси Астрономия институтиди ҳам хорижий давлатлар билан халқаро ҳамкорлик кенг йўлга қўйилмоқда. Бу эса ўзининг дастлабки самараларини бера бошлади.

Ҳозир жаҳон-илғор астрономиясида самони кузатиш зарарли алоқани қабул қилувчи мосламалар (ПЗС матрица) ёрдамида амалга оширилади.

Яъни келатган ёруғлиқни сигналга айлантириш қобилияти беш фоиз эди. Бу қўрсаткич ПЗС матрицалариникида 60 фоизгача етади. Улуғбек номидида Астрономия институтини ҳам ана шу замонавий мослама ёрдамида ишлашга ўтмоқда. Бу борада хорижий олимлар ва илмий муассасалар билан илмий ҳамкорлик қўй келаяпти. Американинг Питсбург университети кўмагида кўзгуси диаметри 1,5 метр бўлган АЗТ — 22 телескопи ПЗС матрицалар ўрнатилиб, дастлабки кузатишлар ўтказилди. Эндиликда ана шу ажойиб асбоб ёрдамида ноёб астрофизик объект ҳисобланмиш хира юлдузларни ўрганиш имконияти туғилди.

Бу мосламалар билан жиҳозланган иккинчи телескоп тайванлик олимлар билан бирга институт ҳудудида ўрнатилган бўлиб, у қўш юзаси тебранишларини текширишда ишлатилади. Шунинг ҳам айтиб ўтиш жоизки, институтда қўшни ўрганиш ишлари яқин ўн йилдан бери олиб борилаётган. Бу соҳада Франция олимлари билан Ирис (қўшнинг ички тузилишини ўрганиш бўйича халқаро тадқиқот) лойиҳаси доирасида илмий ҳамкорлик йўлга қўйилган. Чимёндаги Кумбел тоғида ўрнатилган қўшнинг ички тузилишини, таркибидagi химиявий жараёнларни кузатувчи телескоп ҳам ана шу ҳамкорлик самараси бўлиб, у дунёдаги олтин қўш телескопининг биридир. Телескоп орқали кузатишлар ўзининг илк натижаларини берди. Қўш ядросидаги айланиш тезлигининг юзасидагига нисбатан 1,4 баробар катта эканлиги аниқланди. Ваҳоланки, дунё астрономиясида бу нисбат камиди 10 баробар деган тахминлар бор эди. Институт илм аҳлининг режалари катта, олиндирилган илмий натижаларга ишончи кучли. Шу маънода бир гуруҳ институт олимларининг фундаментал тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш ҳамғармаси танловида ғолиб чиққани ҳам бежиз эмас.

Беҳзод УСМОН,
УЗА муҳбири.

ЯҚИНДА Ангрен тасов ўз
шаҳрида Ўзбекистонда вазн
тонда Ўзбекистонда тоифа-
ган хизмат кўрсатган маданият ходими марҳум Ўктам хр-
Турдалиев хотирасига бирин-
га бағишлаб халқаро бокс турнири бўлиб чи, Дав-
ўтди. Бу беллашувда Россия, Қозоғистон ров Кари-
ҳамда Марказий ловлар иккин-
Осиё мамлакатларида чиринларни
ларидан ташриф буюрган қўлга киритишди.
халқ таълими бўлиб қўлга киритишди.
лима бўлиб қўлга киритишди.
рига қўлга киритишди.

Ушбу мусобақага ташриф буюрган соҳа билимдони, проф-
фессионал боксчилар орасида уч карра жа-
ҳон чемпиони Артур Григорян ўз дасхати туширилган эсдалик совғаларини фахрли ўринларни эгаллаган ёш боксчиларга тақдим этди.

Латифжон МАНСУРОВ.

ДАРОМАДГА ЯРАША БУРОМАД

Ёки Голливуд юлдузлари бойликларини қандай сарфлайдилар?

Дунёга машҳур санъаткорларнинг, жумладан Голливуд кино юлдузларининг «беҳисоб» пул топишлари ҳақида кўп ёзадилар. Шунча пулни қаерга сарфлайдилар, деб ёқа ушлайдиганлар ҳам аз эмас.

Буни қарангки, «Форрест Гамп» фильмида бош қаҳрамон образини яратган машҳур Том Хенкс 34 миллион долларни курутдай сарф олди. Дарҳақиқат, қўли ҳар қанча очик бўлган одам ҳам шунча пулни сарфлаши кийин. Жараҳ-жараҳ пул топадиган актёрларнинг бири хашаматли қасрлар, яъни бошқаси ҳисобсиз хизматкор ва ёнагалар бўлади. Ташқаридан қараган одамга беъманиликдек туюладиган пул харолаш одалари «юлдуз»лар учун жуда оддий ҳол.

60-йилларда Ричард Бартон севгилиси Лиз Тейлерга 30 миллионлик бриллиант совға қилганида кўпчиликнинг эгиб қолаётган. Бироқ давр ўтиши билан бундай харажатлар кўпчиликини ажаблантирмай ҳам қўйди. Мисол учун оғизлардан тушмайдиган Стивен Спилберг буш вақтларини нақ 12 миллион долларга олган шахсий қароргоҳида ўтказди. Бу қароргоҳнинг қурилиши тарихию, ундаги жиҳозларнинг қандайлигини учқур одамлар кўз ўнгига келтиришлари мумкин!

Жон Траволтани ҳам кўпчилик биледи. Жон болалигидан авиацияга кизиққан, «Самолёт хайдасам!» деб ширин орзулар қилиб юрган. Нияти ҳолис экан — фильмдаги иштироки учун олган хизмат

ҳақиқа мўъжазгина самолёт харид қилди. Кизиқининг чеки йўқ эмасми, Жонни кейинроқ росмана самолётлик бўлди. Ичинини беш юлдузли меҳмонхона даражасида беади. Бирон ёқа сафар қилишга тўғри келса, қутиб ўтирмайди. Шахсий самолётини ўзи бошқариб йўлга чиқаверади. 35 миллионга олган самолётини фақат томоша қилиб ўтириш алам қилса керакми?

Брюс Уиллис билан Деми Мурдек гўзал жуфтлик бойвачалик ҳузурини бир-бирларига совға-салом улашиш орқали кўнатишади. Бир неча вилла харид қилгани, сохибжамол Деми Брюсга бутун бошли кема совға қилди, Брюс ҳам илгитлик шайини ерда ўрмади — у севгилисига 4,5 каратли бриллиант ҳада этибгина қолмай, Деми хоним севиб йиғадиган ва умумий қиймати 1,5 миллион доллар бағишлаган қўнроқлари «яшаши» учун 700 минг долларлик уй олиб берди.

Машҳур машҳур Шварценеггерга келсак, пул қўлини у ҳам ўрнига қўйди: 6 миллионли у жойи, кинокомпанияси, ресторани, бронза ашёлари қўрғазмаси, шахсий самолёти бор.

Сталонне ва қўшиқчи Мадоннанинг қизиқликлари яқинроқ, улар виллалар, турар жойлар ва санъат асарларини йиғишни хуш қўрадилар.

Бир сўз билан айтганда, Голливуд кино «юлдуз»ларига ҳам «осон тутиб» бўлмайди. Халқимиз ибораси билан айтганда, улар қанчалик сердаромад бўлса, шунчалик серхарж ҳам экан!

ЖАМШИД тайёрлади.

ХАВФЛИ КАСАЛЛИК

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилати маълумотларига кўра, қутуриш касаллигининг энзоотик ўчоқлари дунёнинг юздан ошқроқ мамлакатларида қайд этилиб, йилга 50.000 дан кўпроқ кишиларнинг касалликка чалиниши кузатилаётганда.

Сўнгги йилларда Осиё, Африка ва Европанинг кўпгина мамлакатларида хайвонлар ўртасида қутуриш касаллигининг анча кўпайгани қайд қилинди. Жумладан кейинги йилларда Мустақил ҳамдўстлик мамлакатларида ҳам касаллик учраб турибди.

Республикамизда ҳам ушбу хавфли касалликка нисбатан мураккаб эпизоотология ва эпидемиология вазият вужудга келган бўлиб, жараённинг кескинлашуви йилдан-йилга ортиб бормоқда. 1991-1995 йиллар мобайнида Республикада аҳолисининг 230 нафариди қутуриш касаллиги қайд қилинди.

Қутуриш касаллигига одам ва барча сўт эмизувчилар ва иссиқ қонли хайвонлар, шунингдек қўшлар ҳам мойил бўладилар.

Бироқ қутуриш билан қўпича итлар, мушуклар ва ёввойи гўштхўр хайвонлар касалланадилар.

Гўштхўр хайвонлар, итлар ва мушуклар орасида вақти-вақти билан қутуриш касаллигининг авж олиб туриши одамлар ўртасида касаллик тарқалишига асосий сабаб бўлади.

Қутуриш вируслари ташқи муҳитга хайвоннинг фақат сўлаги орқали яширин даврининг охирида, касаллик клиник жиҳатдан пайдо бўлишига бир неча кун қолганда ажралади. Бу пайтда хайвон соппа-соға ўхшайди, бироқ у тишлаб олса касалликни юқтириш мумкин.

Касал хайвонлар бўлмаслигига эришиш қутуришга қарши курашда асосий вазифа бўлиши керак. Касаллик юқтирган одамларни даволагандан кўра хайвонлар ўртасида қутуришнинг олдини олиш осон. Қутуриш билан касалланишнинг олдини олишда уй хайвонларини, хусусан ит ва мушукларни тўғри сақлашга кат-

та аҳамият бериш керак.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлаган 32-сонли қарорда уй хайвонларини асраш қонун-қоидалари кўрсатилган. Шу қарор жойларда бажарилиши санитария-гигиена ва ветеринария ходимлари томонидан қаттиқ назорат қилиниши керак.

Ит, мушук ва йиртқич хайвонлар эгалари санитария-гигиена нормаларига ва уларни сақлаш қоидаларига қатъий амал қилишлари ва бу хайвонларни умумий фойдаланиш жойларига қўйиб, у жойларни ифлос қилмасликлари, одамлар хавфсизлигини таъминлашлари шарт. Қутуриш бўйича аҳвол яхши бўлмаган жойларда мушуклар ҳам эмланиши керак. Одамларни ёки хайвонларни тишлаган итлар, мушуклар ва бошқа хайвонлар зудлик билан ветеринария даволаш муассасасига олиб келиниши керак. Бу ерда тишлаган хайвон текширилади ва 10 кун мобайнида карантин қилиб, кузатилади. Биринчи ва иккинчи текширилганлиги ҳақида маълумотнома

Шифокор огоҳлантиради

О. МУРТАЗОВЕ,
тиббийёт фанлари доктори.
Н. ЖҲРАЕВ,
шифокор.

берилади.

Антирабик ёрдамни ташкил этиш, ўтказиш учун марказий шифохона ва СЭС бош врачлари мутасаддилик қилишлари зарур. Хайвонлардан жароҳатланиш, қутуришга гумонли хайвонлар билан мулоқотда бўлиш чуқур эпизоотология текширувдан ўтказилиши, бунда хайвон қайси тоифага мансублиги (А, Б, С, Д) инobatга олиниши, текширув натижаларига мувофиқ аниқ тадбирлар амалга оширилиши лозим.

Қишлоқ ҳўжалик, коммунал хизмат кўрсатиш, ички ишлар вазирликларининг жойлардаги органлари, маҳалла кўмиталари, қишлоқ кенгашлари билан ҳамкорликда дастур тузиб эпизоотик нохуш вазиятлар вужудга келганида биргаликда шошилинч тадбирларни ўтказишлари лозим.

Антирабик эмлаш ўтказишда руҳсат этилган тиббий муассасалар фаолиятини, эмлаш воситалари сақланишини, вакциналар сарфланишини мунтазам равишда қаттиқ назорат қилиб бориш тавсия этилади.

ТОШКЕНТ ҲАКИКАТИ
•
TOSHKENT HAQIQATI

Муассис:
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ
ҲОКИМЛИГИ

Бош муҳаррир
Фатҳиддин
МУҲИДДИНОВ

Маълумот:
700000, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

Телефонлар:
хатлар ва оммавий
ишлар бўлими: 33-40-48
Эълонлар:
33-99-15, 36-57-27.

• Эълон ва билдирувлардаги факт ҳамда далилларнинг тўғрилиги учун реклама ва эълон берувчилар масъулдир.